

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

El nem mondott beszéd.

(F. L.) Tisztelt képviselő urak, önök egy felirati javaslatot tárgyalnak, amelynek egyik célzatát, hogy tudniillik az alkotmány egyik tényezője: a nemzet képviselte felszólítja az alkotmány másik tényezőjét: a koronát, hogy az alkotmány elvei szerint olyan program alapján álló kormányt nevezzen ki, amely a választásokon a törvényes jogosság formái közt megnyilatkozó népakaratot érvényesítse a kormányzásban, — helyesnek tartom. — Mert nemcsak a nemzet érdeke, az alkotmány és a törvények szerint való a kívánság, de a felirat e része világos beszéd is.

Magának a feliratnak többi és legtöbb tartalmát azonban helytelenítem, mert nem tartalmazza precizen azokat a kívánságokat, amelyeket a nemzet a választások alkalmával, a kiosztott mandátumok számaránya szerint kinyilvánított. Sőt a feliratnak ez a hiánya — ebbeli szándékossága révén — azt a hazugságot látszik megerősíteni akarni, amely az alkotmányosságot mindenütt a világon, de talán sehol sem olyan mértékben, mint Magyarországon a csőd elé juttatja. A feliratnak ez a fallációja ki is domborodik az önök

vitájában. Mig egyrészt a feliratot ellenzők maguk azzal támadják a javaslatot, hogy abban semmi sincs, vagy ami van is, nem a tiszta kijegecedés, hanem az olvadó elaszticitás állapotában, addig másrésztől önök azt állítják, hogy épen azért voltak ilyen mérsékletesek kívánságaikban, mert egyrészt nem a koalícióban többségben levő függetlenségi párt elveit, hanem magáét a koalícióét akarták kifejezésre juttatni, másrészt, hogy a korona ismeretes álláspontjának áthidalhatatlan akadályokat ne állítsanak a feliratban.

Engedelmet kérek tisztelt képviselő urak, hogy egy forgalombeli tévedésükre figyelmeztessem önöket.

A méltányosság, vagy a mértékletesség fogalma nem abban fejeződik ki, hogy a kívánságok általánosságban, tehát — különösen a kívánságok gyakorlati értékesítése idején — ide-oda magyarázhatók, nyújthatók és rövidíthetők legyenek, tehát, hogy: ne fixiroztassanak, hanem abban van a mértékletesség kritériuma, hogy a kívánságok nem egész mértéke, csupán a legjobban szükségesek, esetleg a legkönnyebben teljesíthetők és a vélt, vagy ismert jogoknak csak egy része kéretik teljesítendőnek. Ámde ez a rész precize kell, hogy megjelöltesék és kifejezésre jusson. Így például ha kettőnk közt vita van a nekem járó pénzösszeg felől, kívánságomban akkor vagyok mértékletes, ha nem az egész koronát, amelyet nekem járónak vélek, hanem csak ötven vagy hetven fillért kérek a magam részére. De precize ki kell fejeznem, ha tiszta helyzetet akarok teremteni, hogy mennyi az az összeg, amit mértékletesen kívánok. Nem azt kell irnom, hogy olyan összeget kívánok, amely kétségen felül jár a részemre, amelyet fizetni a másik félnek sem fog nehezebbre esni. Mert az az illető talán tíz fillért tesz kétségen felülinek s csak öt fillért könnyen adhatónak.

Talán meg méltóztatnak érte haragudni, de bátor vagyok felidézni emlékébe az 1867-iki kiegyezést, amely a mérsékletesség fogalmával épen azt a játékot üzte, amelyet most önök s amelynek köszönhetjük, hogy közel negyven esztendő óta azokon a nyitott kérdéseken rágódott a nemzet, amelyet a mértékletesség örve alatt nem mértékletes bölcsességgel oldottak meg, hanem elintézetlenül hagytak, vagy ami még rosszabb: aképen, hogy a reájuk bizott megállapodások mindig kétféleképen voltak magyarázhatók. A Habsburg dinasztia is, a nemzet is mindig másképp magyarázta a nem precizen megjelölt megállapodásokat.

Abból a naiv hitből pedig, hogy ez a furfangos mértékletesség a nemzet javára szolgálhat a későbbi magyarázások során: ha az előző háromszász év tanulsága ki nem gyógyította is a magyar politikát, az utóbbi harmincnyolc esztendő kigyógyíthatta — volna.

Ugy mondom, hogy kigyógyíthatta volna, mert hiszen — itt ismét bocsánatot kérek — látnunk kell a felirat mértékletességének félremagyarázásával való célt.

Minden áron reá birni a koronát arra, hogy olyan — ha későbben megtámadható és visszavonható és másképen is magyarázható — engedményeket, ígéreteket tegyen, amely mellett a koalíciós kormány megalakulhat a néptől való agyonverés aggodalma nélkül. Majd meglássuk aztán, hogy mit lehet tenni, gondolják önök jóhiszeműen magukban néhányának kivételével.

Nem önöket, tisztelt ellenzék, hibáztatom érte. Önök annak a politikai filozofiának iskolájában nőttek fel s azokhoz a tankönyvekhez tartják magukat, mely egész Európában, de különösen Magyarországon a csőd széléhez s nemsokára, magába a csődbe juttatja az alkotmányosság parla-

mentárizmusát. A párt-rendszer, a párt-uralom az önök politikai életének oxigénje, a mely nélkül nem tudnak meglenni. Holott épen a tiszta parlamentárizmus lényegéből, de magából szabályaiból is logice világosan következik, hogy minden kérdésben külön kell a többségnek megalakulni.

Sokkal fontosabb és hosszabb kérdés ez, semmint hogy e felszólalásom keretében megmagyarázni vállalkozhatnám ez önök előtt nyilván abszurdnak látszó tételt. Reá fog kerülni a sor.

Most, — amidőn a mértékletesség fogalmával üzött tévedésre akartam csupán reá mutatni, engedjék meg előre utalni arra, hogy ha a koalíciós kormány megalakulna s a párt ebben egyes tagjaival részt venne — minthogy igen tisztelt vezérük Kossuth Ferenc kinyilvánította, hogy minisztersége esetén is megmaradna a független párt elnöke — akkor önök a politikai kétlábiság olyan produktumát fedeznék fel az emberiség részére, amely eddig csak Linnének sikerült a szerves világ legalsóbb fokán.

Vigyázzanak igen tisztelt képviselő urak a Linné terminológiájából ne kapjon pártjuk elnevezést.

Neves szobrászok.

— Két emlékmű-pályázat —

A budapesti Kossuth és Szabadságharc szobrok tervpályázatát ime, eredménytelennek nyilvánította a bírálók többsége.

Csupán vázlatot kívánt a pályázati felhívás, s vázlatok is készültek. De a bizottság most utólag, miután már látja a műveket, helyénvalóbbnak itéli, ha vázlatos művek helyett, a végleges megvalósításra megérett művek kívántattak volna.

De mit tehetnek erről a pályázók, akik izzó ambícióval feküdtek neki a két hatalmas problémának és egy csomó megvalósításra érdemes eszme magját, vázlatát nyújtották.

Ők megfeleltek a pályázati feltételeknek.

A zsüri azonban legkevésbé sem. Azt mondotta ugyanis, hogy köszönjük a szives fáradozást, most már tájékozódjunk aziránt, hogy miként lehet a végleges emlékeket elkészíteni. Van a pályatervek összegében annyi tartalom, hogy bármelyik neves szobrászunk, például Zala György avagy Strobl Alajos is az előzetes vázolásal járó emésztő szellemi munkát megtakarítva, megvalósíttatásra érett művet alkosson.

Persze, csak épen olyat, aminő e két névtől telik. Dehát épen a nevük majd csak hozzásegíti őket a megbízatáshoz.

Bocsássák meg a t. pályázók, de nagy naivitás kellett hozzá, hogy e versenyen részt vegyenek. Hiszen gondolhatták, hogy Zala primadonnát egyenesen sérti a törekvésük. Hát ugyan szabad-e minálunk ily nagyszabásu szoborművet az egyetlen Zalán kívül másnak készítenie?

Nem. A Szabadságharc emlék problémáját, mintha csak Zala kezére szabták volna. Ugyanannak a Zalának, aki a millenniumi emlékműnek keresztelt forgalmi akadály átadá-

sával már oly számos éven át tartozik a türelemmel várakozó nemzetnek. Nyugodtan várhat, hiszen neves szobrász az alkotója.

A Kossuth szobor, az más. Kisebbszerű probléma, de hát még elegendő nagy ahhoz, hogy a nagynevű Strobl készítse, az egyetlen név, amely a Kossuth-mauzoleum neve alatt ismert nagy nemzeti blamázshoz kapható volt.

A szegény pályázók, nem elég, hogy az eszme-keresés és megtestesítés fárasztó munkájuk eredménytelenségét kellett tapasztalniok, még azt a kétes értékű neves jelzót is megtagadták tőlük azok, akik a neves voltak melegítő, sőt jövedelmező fényében sütkérezhetnek.

A Kossuth-szobor pályázata tényleg kevésbé sikerült, amiben része lehet annak a körülménynek, hogy mindkét pályázat határidejét ugyanazzal a dátummal tüzték ki. De még ezek sorában is akad vagy három más, amely továbbfejlesztésre méltó volna s melyet a feltételek értelmében kiválasztani illett volna. De a szabadságharc emlékek sorában nemhogy öt, de nyolc is akadt, melyek valamennyie joggal tarthat igényt a komoly figyelembe vételre.

A neves szobrászoktól már tudjuk mit várhatnánk. Ők már bebizonyították, hogy művészi nivójuk meglehetősen szerény, rikító ellentétben áll egyéni szerénységükkel.

Nincs föltétlen szükségünk egy újabb Arany-émlékre, vagy egy Zala-féle másolatra.

Biztató rügyfakadását egy újabb, egy tartalmasabb művészetnek épen a nem nemes szobrászok nyújtották azoknál a kisebb méretű problémáknál, amelyeknek közelébe kegyes elnézéssel engedték őket a nagy nevek. Miért nem nyújtanak alkalmat az eszméik kifejlesztésére?! A felelet: azért, mert ezúttal nincs szó kisebb méretű problémákról.

Minden nemzetnek olyan a művészete, aminőt megérdemel. Mi sajnos, nagyon is inferiórusra szolgáltunk és szolgálunk rá. Úgy kell nekünk, ha a nagyképű nyárspolgárságra bizzuk az ilyen kaliberű művészeti kérdés eldöntését, megengedve azt, hogy bebizonyítottan megbízhatatlan nagy nevek dirigálják a derék, becsületos polgárokat.

Amolyan városi szállítás vagy vállalati munka kiadásának tekintik a két emlékmű szállítását is s teljességgel bizonyos, hogy e szállításokat a városi urakkal barátságos viszonyban álló urak fogják megkapni, ép úgy, mint annak idején megkapták a Kossuth-mauzoleumét. Ki kíváncsi ezek után a pályaművek művészi tartalmára? Azok az előadói vélemények, melyeket a két neves szobrász szövegezett, nem kegyelmezett meg egyetlen koncepciónak sem. Csak épen a Strobl munkatársának, Geiszter építésznek Kossuth-szobrán látott Strobl nemes architekturát. Ő tudja, hogy melyik részében, mert más emberfia ugyan hiába keresi.

E két szobrot tehát két neves szobrász fogja készíteni, olyan kettő, aki a tíz év előtti szabadságharc-szobor pályázatán résztvett.

Mert hiszen ott együtt volt minden név. Tessék megnézni az akkori pályaműveket, tessék összehasonlítani a jelenlegiekkel. Akkorában honorálták a neves szobrászok gondolatszegény, sívár tákolmányait, amelyekhez képest a mostani agyonkritizált művek többsége nagyon, de nagyon ki-magaslik. Zala, Strobl tíz év előtt nekimentek a szabadságharc-émlék konkurrenciájának s nyujtották azt a legjobbat, ami csak tőlük tellett.

Minek kellett ez újabb pályázat. Vannak annyira rossz-szak a Zala és Strobl pályamintái, hogy ezek alapján most már ez a bizottság végleges mintázással egyenesen megbízhathatja Zalát is, Stroblt is.

Mire való a sok kerülgetés!

EGYEDÜL.

Áradjon bár reád a szeretet fénye
Legyen újjongással telve szíved mélye.
Eljön a nap, melyen loppal belevegyül
Öröm-himnuszodba egy szomorú ének,
— Panaszos siráma kóbor, őszi szélnek :
E földön egyedül

Hintsen bár virágot életed útjára
Egy-egy földi vándor igaz barátsága :
Hogy legbensőbb vágyad hova, merre repül?
Rejtett reményidből melyik a legszentebb?
Titkolt álmaidból a legüdébb, legszebb?
Még sem tudja senki, csupán te egyedül.

Hordjon bár mind, ki él, oly súlyos keresztet,
Mint mely alatt a te vállad görnyed, reszket :
Azt a sebet, amely sajog szüntelenül
A lelkednek mélyén, azt a legfájóbbat
Senki sem láthatja — magad kell hordozzad
Néma megadással, egyedül, egyedül.

Forrjon bár össze a lelked, egész lényed
Azzal aki párod : int az örök Végzet,
Búcsúra szólít föl kérlelhetetlenül,
S arra az utolsó, ismeretlen útra,
Melynek hosszát, végét halandó nem tudja,
Magad mégy egyedül! . . .

B. Szász Piroska.

A pitykéző Justitia.

Irta : Fényes László

Szürke hajótöröttjei az életnek, akik naponta ott ültök a vádlottak padján s mialatt az államhatalom képviselője ihletett szavakkal mutat reá a megsértett Jogrend flastromos alakjára, megtorlás írvát kérvén a sebesültnek : szemeitekkel borongóan néztek az elnök úr háta mögé helyezett Justitia szobrára, csodálván biztos tartású karját s arcának befolyásolhatlan keménységét, egy titkot, féltve őrzött mese titkát mondom el néktek. Ha talán pozitív hasznát nem is vehetitek, de szórakozásul szolgálhat számotokra, börtönötök magányába egy kis derűt, csöndes, mosolygó derűt vihet. Mintha a cellák sötétségébe a valóság egy pajkos sugara lopódkodnék be.

Megmondom előbb a titkot, aztán megmondom, hogyan jöttem reá.

A fenséges Justitia nem mindig olyan szigorú, kérlelhetlen arcú s nem áll mindig olyan mozdulatlanúl, mint ti látjátok. A kezében nem mindig a mérleget s a másikban sem a hatalmas, hosszú pengéjű szablyát tartja.

Elfárad olykor és leveszi a kendőt szeméről, mérleget, kardot leteszi s a Markó-utcán át kimegy a parlament-térre pitykézni egy kicsit.

Sas vagy írás, nagyon kedves játék és izgalma közt nem csoda, hogy kiesett Igazság istenasszonyának zsebéből egy darab papiros, részlete talán egy aktacsomónak.

G e g u s s Gusztáv budapesti főügyész úrnak, Justitia ez elsőrangú magántitkárának egy vádbeszéd-fogalmazványa.

Fájdalom, ez is csak része az egésznek, de a lelkiismeretes gondosság, amely a beszéd előadására vonatkozó instrukciókat is följegyezte, mutatja, hogy az államrend e kitünő házőrzője idői, fáradságot nem kímélve tántoríthatlanul szolgálja úrnőjét, a tiszta Justitiát.

Ime a papirszelet tartalma:

(Száraz, recitativ hangon.)

Tekintetes törvénytalkalmazó

Királyi Bíróság!

Igen tisztelt Esküdt bíró urak!

(Fojtott, a-moll hangban): Minden húr megrezeg a szívemben, amikor szomorú kötelesség teljesítésére állok fel. De kezemben az Igazság zászlója, szemem előtt az Egyenlőség isteni képe és (széles mellhang) az Önök lábai előtt többszörös sebtől verben fetrengve eseng védelemért a megsértett Jogrend.

(Jobb kéz az asztalra, bal könnyedén leeresztve): Itt állok most, hogy vádat emeljek báró Bánffy Dezső és tettes társai ellen a btk. 152. §-ba ütköző lázadás büntette miatt, amelyet azzal követtek el, hogy a múlt év december 13-án a magyar országgyűlés népképviselőházába berontottak s ott a képviselőház méltóságos hivatásának teljesítését erőszakkal megakadályozták. A tanácskozó teremben romboltak, verekedtek, kifejezetten azzal a célzattal — és ami fő: eredménnyel — hogy az ülést lehetlenné tegyék. Tetükben tehát a törvény szavának minden tiltó kritériumát meg lehet találni.

(Szelid jóakarattal): Nem részletezem itt, tisztelt esküdt uraim, az elkövetett bűncselekmény egyes tényeit. Köztudomásuk azok s a főtárgyalás most előttünk lefolytatott bizonyítási eljárása túlonúl kiáltó módon tárták elénk (remegő hangon) az erkölcstelenség feneketlen iszapjában megfogant bűnhalmazat adatait. Csupán egy körülményre akarok mégis kiterjeszkedni.

(Az asztaltól egy lépést előre téve, felemelt jobb karral, crescendo): Tisztelt esküdt bíró urak! Ha csupán a tényeket néznők, egy kérdés ötlenék elénk: kik voltak azok az erkölcs minden korlátaiból, az alkotmányosság és a népfenség iránt minden köteles tiszteletet megtagadó egyének, akik a btk. ama paragrafusába üt-

köztek bele, amelyet a magyar igazságszolgáltatásnak ezideig még nem volt kényszerűsége alkalmazni?

Kérdezik önök esküdt bíró urak (lassan még egy lépést előre lépve, hátratett kezekkel): s már a tudásuk megfelelő, de harsogva felel az egész művelt világ megbotránkozása is (a bírói emelvény álló lámpájáig előre menve s azt megragadva, emelt hangon): — azok akik ezt tették, a magyar nép bizalma által megtiszteit képviselők voltak! Genyes indulatuk szennyes árját azok fröcsögtették fel a népképviselőház magasan székelő elnöki dobogójára, akik hivatva volnának, hogy a rend és törvénytiszteletben jó példával járjanak elől!

(Visszajönni az elnöki asztalhoz, az esetleges tetszésnyilvánítások elhangzása céljából is. Ha Zsitvay csöngetni talál, a halgatóság felé fordult fejjel: Tisztelt esküdt bíró urak, politikámat én nem foglalkozom, ahhoz én nekem semmi közöm nincs, nem is szólok róla. Csupán mint igazságot köteles vagyok megemlíteni, hogy akkor, amikor az egész ország közönsége telkes hozsannával fogadta azt a férfit, azt a vádlottak által el nem érhető magasságban lévő államférfit, (decrecendo, szerény mosoly) — akire ő felcsége legkegyelmesebb apostoli koronás királyunk a kormányzatot atyai bölcsességgel bizni kegyes volt és akinek a vádlottakra lesújtó tanuvallomását csak az imént voltunk szerencsések hallani, ezt az erőskezű hazafit, gróf Tisza Istvánt, tehetetlen gyűlölet hömpölygő hullámai olyan módon akarták az obstrukció iszapjába fojtani, hogy magát a parlamentáris rendet is tönkire tegyék.

(Ismét előrelépve, discante): De nem úgy esküdt bíró urak! A törvény mindenkire felett áll. Az mindenkire és minden körülmények közt szól. Ismerik önök a büntető törvénykönyvnek a lázadásra vonatkozó 152-ik szakaszát. Az ebben tiltott cselekmények ügyebár mind megtörténtek? Hiszen maguk a vádlottak urbi et orbi, dicsekedve hirdették, hogy a képviselőház tanácskozását együttes fellépésükkel erőszakos módon megakadályozták. Olyan nyílvánosság mellett ment végbe az eset, hogy a vizsgálatra úgyszólván csak az alaki jog szempontjából volt szükség.

Amikor tehát az eset megtörtént, nekünk, akik hivatva vagyunk az állami rendet védeni, a törvényt őrizni, válogathatás nélkül való kötelességünk volt az eljárást megindítani. Természetes, hogy a nyomozat és vizsgálat csak azt igazolhatta, ami történt s amit mindnyájan tudtunk.

(Nyugodt büszkeséggel): Kötelességem volt tehát a vádlot-

takat idehozni önök elé, hogy elvegyék megérdemeit büntetésüket, amely alól közülünk senkinek joga feloldani nincsen őket. (Jól hangsúlyozva): Ez nem egy vitás eset, esküdt uraim, ahol bizonyítékok, vizsgálati adatok mérlegeléséről lehet szó, vagy nézeteltérés. Itt maga a tény és a bűnösök, hogy szatirát mondjak (könnyed gúnyal): szűztisztán állottak az első pillanattól fogva.

Hogy képviselők tettek, amit tettek, ez lehet lesújtó a mi erkölcsi érzékünkre, rájuk annál szigorúbb következtetéseket von. Mondtam (kissé melancholikus szemekkel és meggyőződésteli hangon): fájt nekem, hogy ország világ elé magyar népképviselőket kellett a vádlottak padjára önök elé hurcolnom, de ez nem tőlem függött, hanem (crescendo és fortissimo) a kötelességemtől, amelyhez a tisztességem van kötve. Mit szóltak volna önök, tisztos polgárok, én rólam, ha a világos bűncselekményen keresztülsiklom, avagy mert az időközben történt választások úgyszólván elsöpörték az obstruáló ellentéteket, hagytam volna futni őket?

(Ököllet a levegőbe sújtva): Ördög és pokol, nem! Az én kötelességérzelem, hivatásom és becsületem azt dörögi a fülemben: az igazságszolgáltatás eljárását befolyásolni nem lehet. Semmi közöm, hogy mi történt a választáson, a kormánypárt kétszáz többségben jött be, avagy ne jött volna be, az igazságszolgáltatásnak függetlennek kell lenni a politikától s minden hatalmi befolyástól jobbra, vagy balra. Szükségesnek látom a bűneset megtorlását s ez a szükségesség csak akkor maradhat el, ha a vizsgálat során az derül ki, hogy bűneset nem történt, vagy a bűnöző személyek ki nem puhathatók.

Ez esetek egyike sem forog itt fenn, ebben egyetértünk. A törvénytisztelet és a pártatlan igazság, amely jogot ad nekem önökhöz szólani, követelne tehát, hogy bár fájdalmas érzéssel: magyar népképviselőket hozzak ide a vádlottak padjára. Ha nem tettem volna, önök joggal fordulhatnának el tőlem s minden esetben, midőn az igazság szavát a számba veszem, a szemembe kacaghatnának, mondván (dörögve): Tógába öltözött fizetett komédiás vagy, aki másra hallgatsz, mint a meggyőződésedre!

(Szünet. Igen csöndes, síri hangon): Én megtettem a kötelességemet, esküdt bíró urak, (Ceruzával rájuk mutatni): Önökön a sor. Önök sem térhetnek ki a kötelesség alól. (Crescendo.) A megsértett jogrend, az emberi egyenlőség és a független magyar igazságszolgáltatás tisztességének, tekintélyének szentsége nevében kérem önöket: mondják ki a vádlottakra a marasztaló ítéletet. (Lassan leülni.)

Ezt a papírt találtam. Elveszett a papír, Justitia istenasszony és Geguss Gusztáv főügyész úr együtt pitykézven a parlamenti téreken.

Mi lesz most a december 13-iki lázadás tetteseivel s a fölöttük elhangzandó vádbeszéddel?

Ez már csak a legközelebbi jövő igazságügyi államtitkárát érdekli. Ti szürke hajótöröttjei az életnek, elég, ha annyit tudtok, hogy Justitia nem mindig olyan merev, mint ti láttátok. S ha elgondoljátok a kardos istenasszonyt hatotvakot pitykézni Geguss doktor urral, talán mosoly kél az ajkatokra.

És a mosoly a legjobb enyhítő szere a cellásoknak.

Írás a Műcsarnokról.

Írta: Nagy Endre.

A birkák, amelyek majd megszólalnak.

Természetes, hogy e birkákat Pállik főstötte most is. Fősthetne volna épen más is, de ez piszkos konkurenczia volna, mert neki a birkákhoz elsőbbségi joga van. Valóban, szinte megható szeméremérésre vall, hogy festőink közül már senki sem vállalkozott, hogy megzavarja ezt a szerzett jogát, pedig hát bebizonyosodott, hogy a birka mint dekoratív motívum nagyon keresett árucikk előkelő uraink szalonjaiban, azt hiszem, hogy nem is szalon, amelyben nincs egy-egy ilyen birka!

— Igazi Pállik! — mondják ők.

Pedig dehogy, csak igazi — birka. A birka és Pállik között csupán a hallgatagon elismert monopólium révén van vonatkozás, egyébként semmi mélyebb, művészi kapcsolat nincs köztük. Olyik ember nyírja a birkát, Pállik pedig fősti — ez az egész.

De kitűnően fősti, — mondják némelyek. Magasztalják, hogy a gyapja igazi gyapjú, rózsaszínű orra szinte él és a szeme igazi birka-szem. Igen — mondják némelyek az elragadtatás végső stádiumában — a szem csupa élet, csupa lélek, majd-hogy nem beszél! És az az érdekes, hogy e némelyeknek szóról-szóra igazuk van. A Pállik birkái nemcsak olyanok, mint a birkák. hanem igazi birkák.

Vagyis értsük meg a dolgot. Mihelyt többi érzékeink segítségünkre jönnek, nyomban megérezzük, hogy csak sík vászonra kent képmással van dolgunk, de a látásunk számára a birkák ugyanazokat az érzéki benyomásokat adják, mint az eleven birkák egy mozdulatlan pillanatban. Vagyis Pállik Béla a festéket egy színben és vonalban kitűnően imi-

táló anyagnak fogja föl és a vászonra konstruál belőle gyapjút, birka-orrot és szemet. Az a gyapjú csak matériában nem igazi gyapjú, de látásunk számára igazi az. Mint ahogy a kirakatba tett csokoládé-figura csak akkor nem igazi csokoládé, ha beléharapunk, de amíg distanciából nézzük, igazi csokoládénak hisszük.

Tehát a Pállik-birka egy érzékünk — a látás — számára igazi birka. De ha ugyanezt szoborban csinálná meg, akkor a plasztikai érzékünk a tapintás számára is birka volna. És ha a gyomrába fonográf masinát rejtene, mely időközönként bégetne, akkor már az a birka három érzékünk számára volna birka és ha e l e v e n birkát dugna a rámába, akkor volna a Pállik birkája a legtökéletesebb birka!

Ime tehát egy művészi alkotás, amely mögötte van a természetnek. Egy birka, amely hiányosan van fölszerelve!

Ez-e hát a művészet célja? Az-e a hivatása, hogy imitáljon a természetből annyit, amennyit a rendelkezésére álló eszközökkel imitálni bír? Az-e a hivatása, hogy olyan birkákat csináljon, amelyek szemre igazi birkák, de nem lélegzenek, nem növesztik gyapjukat és nem szaporodnak? Ha így volna, akkor ugyan Pállik mester ügyes mester, de a legutolsó birka-családapa is ügyesebb nála!

A festő számára nem a valóság él, hanem annak »égi mása«, mint Arany János mondta. Ez az »égi mása« sokkal kevésbé poétikusan kifejezve azt jelenti, hogy a festő sohasem azt örökíti meg, amit az elfogadott konvenció szerint látnia kellene a valóságban, hanem azt a képet, ami a távlat, a levegő, a szubjektívitás összehatása nyomán rajzolódik a lelkébe. A festő számára ez az igaz valóság, mert az ő első, szent törvénye, hogy legyen őszinte, befolyásolatlan a látásban. Az őszinte látás mindig egyéni, mert csak a valóság hatását látja és a hatás minden szubjektumban más. Épen ez a végtelenségig változó, eltérő egyéni látás adja meg a művész létjogosultságát, mert aki a konvencionális természetet utánozza, csak a Dunába hord vizet, de aki a maga egyéni látását adja elő őszintén, meggyőzően, az egy új természettel ajándékozza meg az emberiséget.

Sajnos, Pállik monopóliumát csak a témájában respektálják. Ez a tárlat a bizonyosága, hogy előadási modorát, amely ép oly kevésbé festészet, mint ahogy nem szobrászat a művirágkészítés szines viaszból, — sokan utánozzák még mindig. Rosz néven se lehet venni, mert ez az a modor épen, ami a legjobban csábit az utánzásra, lévén a legkönnyebben utánozható. Nem kell hozzá csak türelem, szorgalom, sok gyakorlat és igazi, igénytelen iparos-lélek.

TUNYASÁG.

Ha háborgó tengerre szállnék,
A vész is eltunyulna,
S a gyászos árny : a csüggedés
A habokra borulna.

A lavina is gyilkos útján
Zsibbadtan ott megállna,
Hol, bőszerűlten, rombolva futván
Egyszer csak rám találna.

Megőrijtő buta nyugalom !
Rajtam van ólmos szárnya.
Nincs erő és nincsen hatalom,
Mely neki ellenállna.

... A fővényszemek csak peregnek...
Én egykedvűen nézem.
És csepeg a homlokomra egyre
A drága piros vérem.

Jaj ! véróczeán nyaldos körül,
S én lomhán benne fekszem !
Halálmadár a vesztemen örül !
A szemem rámeresztem ...

Kemény Simon.

Manfred és Gugos.

— Orosz eredetiből, —

Az őszi a vége felé járt. A csipős hideg északi szél vad kavarodást tett a sűrű fellegek között, mind komorabb színű felhőket hajtott a láthatárra, míg végre egészen áthatlan feketeségbe merült a táj.

Manfred és Gugos, — így nevezték egymást, — a mennyire kimerültségük csak megengedte, lázas sietséggel botorkáltak a süppedékes szántóföldeken, hogy mihamarább elérjék az erdőt.

Már vagy egy teljes órája, hogy összejöttek, de kölcsönösen leolvassa egymás arczáról a sikertelenséget, még egy árva kukkot sem szóltak egymáshoz.

A hűvös északi szél most nagyobb mérveket öltött, — a két toprongyos vánszorgónak szellős ruháin át meg át süvített, üres zsebeiket pedig ugyancsak vad dévajakdással kiforgatta.

— Gugos, te . . . nem birom, — szólt Manfred. Álljunk meg, . . . egy perczre, — hiszen nem bánám, ha tovább innen soh'sem tudnék menni.

Megálltak.

Pár pillanat múlva, Manfred az ő keservesen vontatott hangján újra szólani kezdett.

— Gugos! Most megszabadúlhatnál kórságos czimborádtól. — Most könnyen esne nekem is . . . Bunkózz le, mint a kutyát.

— Pfujj! — förmedt fel erre Gugos. — Megérdemelnéd, hogy fellkössenek, fejjel lefelé. Ha nem lenne több eszem, darabokra tudnálak morzsolni. Megvetlek! Gyáva dög, mert két napig nem eszik . . . Boszút állni, boszút állni! Lemondanál a boszúró, — mert emberek közt éhen dögölhetnénk.

— Nem, Gugos, nem, — tudom, te ki fogsz nevetni, — nem tudsz megérteni. Ah, — ej, nem is beszélek.

— Nem talán a lelkedről akarsz itt beszélni? A lelkiismereti furdalásokról? Mert az rajtad meglátszik, hogy tejfeles úri gyerek voltál.

— Benned persze vannak ilyen bölcseségek — folytatá Gugos, — csak tarts is előadást róluk.

— Te azt nem érted, — mondá Manfréd keserűen, De már erre feldühödött Gugos és durva hangon kiabált.
— Nem! nem is, nem bizony! Az élet engem kitanított, hogy ne értsem. Csak értsd magad és kösd is fel magad, ha te olyan nagyon érted.

Manfréd nem válaszolt s a míg az erdőt el nem érték, nem is szóltak egymáshoz. Ott azután Gugos sietésre ösztökölte társát.

— Nagyúri bőröd itt csak nem didereg annyira. Jőjj. No jőjj, — gyorsabban. Egy óra alatt kinnt kell lennünk az erdőből. A temető-utcában ígérkezik egy Gschält.

— Arra felé laktunk mi is... valaha, — motyogta Manfréd magában.

— Kilestem egy vén anyókat, — folytató Gugos, — még ma esta azon a sötét utcán át kell mennie... Lesz csak gyűrűje?

— Megint ölnök? — szólt bátyadtan Manfréd.

— Oh nem, — volt a cinikus válasz, — éhen fogunk meggebedni...

A két férfi este kilenc óra tájban odaért abba a sötét utcába.

Átmásztak egy üres telekre, egymás mellé kuporodtak és úgy lesték a társaskocsit, mellyel annak a «vén anyóknak» jönni kellett.

Több kocsi ment el már arra; nagyobbbrészt meg sem állt az elhagyott utca megállóhelyénél és Manfréd már türelmetlenül ott akarta hagyni a cimboráját, midőn egész távol a befordulónál, hirtelen meglátott egy társaskocsit.

— Nézd, Gugos, a lámpafény a kocsiszámra esik, nézd, nem a tizenhármas számú az a kocsi?

— Az! No és? Mit akarsz vele? Azon jön talán?

— Nem, nem azt. — Miért is jutott az eszembe?

... Ugy-e novemberben vagyunk most?

— Igen, igen, — ma van tíz éve... És lehet, hogy ugyanezen a napon történt...

— Meghabarodtál, szólt Gugos Manfrédre, midőn az gyorsan hadarta a szavakat.

— Tudod, hogy anyám és testvéremmel sokáig itt laktunk, — és igen, — így tíz óra körül lehetett... mi minden történhetett azóta... arról ott — a tizenhármas kocsirol szálltunk le... és itt, ugyanebben az utcában siettünk haza, — anyámmal. Mily tisztán emlékszem! Aznap dobtak ki az iskolából. A tanáromat Klopacseknek hívták... Nagy, vörös orra volt... igaz, hogy igazságtalanul pofozott fel, de én

vissza akartam ütni s ezért az összes iskolából kitiltottak. Igen, te! Mintha csak ma történt volna. Elöttem van, megnyit könyörgött anyám az igazgatónál. Szegény bolond anyám, még le is térdepelt előtte. És mikor legjavában hullatta a könnyit, — úndorodtam a könyörgésétől — talán már kiengesztelte volna az igazgatót s én mindkettőjüknek dacosan a szeme közé röhögtem. Evvel be volt fejezve.

Engedd, hogy tovább beszélhessem. Anyám, — úgy emlékszem még a hangjára, — akkor telebeszélte a fejemet, hogy azért, mert nem járok iskolába, szigorúan fog tartani. Otthon fogok vele tanulni. Majd magánvizsgát teszek, mondta. S hogy az új tervet jobb hangulatban emésszem meg, még elvitt, — képzeld csak, — szegény anyám, elvitt a cukrászdába. És én, — hogy örültem magamban! Iskola nélkül. Egész nap a téren lenni! Mert ismertem anyámat.

És mondom, későn este szálltunk fel egy ilyen kocsira, — azaz épen erre, a melyik itt jön.

A számát még onnét tudom, mert gyermekkoromban hallottam, hogy tizenhárom az szerencsétlen szám s én vonakodva ültem a kocsira, mert az új életet nem akartam szerencsétlen számmal megkezdeni. És mikor leszálltunk, anyám megkért, hogy ne cigarettázzam, de én egy-két szóval kiengetteltem és, — akkor is ilyen vihar volt és nézd, ott annál a saroknál rágyújtottam. Mintha csak látnám akkori mozdulataimat.

Anyám sietett, nagyon félős természetű volt, azt mondta: «Ilyen sötét helyen még egy jó ruháért is leüthetik az embert.» Erősen belémkarolt, — én is féltem, de játszottam magam előtt a felnőttest és még az villant át agyamon, no, ha valaha rablónak kellene lennem, én is csak ilyen félős asszonyokat támadnék meg, mert még csak ölni sem kellene. Úgy-e, szép jellem?! Én pedig büszke voltam erre a zseniálisnak képzelt gondolatomra és térfiasan kidomborítottam a mellemet

Manfréd régi emlékeiről beszélt volna tovább is, de a döcögős társaskocsi valahára mégis csak megérkezett a megállóhelyhez. Ott csakugyan meg is állt s egy sötét ruhába öltözött öreg nő szállt le arról.

— Ez az, szólta Gugos, és miközben felkászmálódott, még megjegyezte szellemeskedve: «No vén banya, halottaskocsid volt az teneked.»

Manfréd összeborzadt.

— Micsoda?! Hát megakarod ölni, suttogta rémulten.

— Eressz, szólta Gugos, rosszul találsz járni.

De Manfréd úgy megragadta Gugos karját, hogy az

kénytelen volt ott vesztegelni, míg csak Manfréd kibeszélte a magáét.

Pedig az öreg asszony jó előre haladt már.

— Azt mondom, hallgass meg, hadarta Manfréd gyorsan.

— Az ilyen úri fajta asszonyok nagyon gyávák, mondom, anyámról tudom, — félelmükbe is belehalnak, ha csak rákiabálsz, — hát könyörgöm, ne üsd agyon, . . . ne üssed agyon . . .

Gugos türelmetlenül kiragadta magát Manfréd kezeiből, átmászott a kerítésen s az öreg asszony után sietett

Manfréd meg ott maradt és őrült módon kiabálta: «Ne üsd agyon, ne üsd agyon!»

Es a legnagyobb veszedelemnek voltak kitéve, mert az öreg asszony futásnak eredt és iszonyuan sikoltozott segítségért.

Pedig Manfréd nem egyszer hallott kezei közt halálhörgést és most csodálatosképen füleit bedugta s bár koromsötétség volt, szemeit is erősen összeszorította.

Ugy is maradt, amíg csak Gugos fel nem rázta. Gugos nagyon jól szüretelhetett, mert vad örömmel rángatta sietésre társát.

— Egy tizes, te, — egy tizes bankó! Hét-nyolc hatos, azonkívül két gyűrű, nézd — és egy pár fülbevaló a zsebemben lesz, — no, úgy-e csak érdemes volt várni. Hát ez a kis dessert, — cukrász-sütemény jó bubikájának, ejnye, mintha csak tudta volna, hogy éhesek. Mi? Gyere gyorsabban. No, hej, miért vágsz oly savanyu pofát?

— Bolond vagyok, mondta Manfréd s a szerencsés fogás minden rossz sejtelmét elhárította, sőt még azt is elfelejtette megkérdezni, ami máskor a legelső szava szokott lenni: Megölted, vagy csak meggyomroztad?

Másfél óra mulva a városvégi elhagyatott kis lebujban találjuk a két cimborát.

Grünspann úr, a lebuj tulajdonosa, Gugost és Manfrédet már régóta ismeri. Többször értékesítettek el már nála ékszereket — melyek eredetét Grünspann úr természetesen igen jól tudhatta — és így hát ő, magára nézve rendszerint nagyon is jutányos árakat szokott szabni.

Máma azonban telhetetlensége egy nagyobb szemtelenségre ösztökélte és hogy azt keresztülvihesse, — szinte páratlan szívélyes fogadtatásban kellett a két vendéget részesíteni.

— Nos, mit hoznak — kezdte meg édeskés hangon

— mit hoznak az úrak? Gyűrűt, igen, gyűrűt? Ezt a gyűrűt? Igen?

Kezébe vette a gyűrűt s a szakértőt adva vizsgálgatta.

— Szép, szép, igen ám. . . de hát a tisztelt úrakat most az egyszer becsapta az a jóra való ékszerész. (S az ékszerész szót különösen megnyomta.) Bizony becsapta, becsapta a tisztelt úrakat. Hol vásárolták ezeket? A gyűrűk hamisak. Igen, nohát amennyiben csak kívülről van vékonyan, de ismétlem, vékonyan bearanyozva, annyiban hamisak. Bizony!

— Ugyan ne tréfáljon Grünspann bácsi — szólt Gugos nevetve — hiszen tudja, nekünk nem adhatja be énekelve a maszlagot.

— De kérem alássan! Micsoda maszlag? — folytatta Grünspann úr.

Es most megváltoztatta hanghordozását. Komolyan és szilárdan kimondott szavai által képzelte maga iránt hitelt ébreszteni a két tudatlannak hitt férjében.

Végre Manfréd is tűzbe jött.

— Mit, hamis? Hát mink sem vagyunk talán még bolondok. A próbát is letagadja, a próba is hamis! Nézze csak meg, no nézze. Itt van. S azzal hevesen a Grünspann úr orra alá bökte a gyűrűt.

— Itt van ni, belül. Nézze! S ő maga is belenézett.

Manfréd arcát elfutotta a vér, midőn az egyik gyűrűből «G. E. 1840»-et olvasta s midőn egy sejtelemtől lázasan a másik gyűrűbe vésett «Gerber Emma» nevet is tisztán elolvasta, mindenről megfeledkezve, magánkívül felordított:

— Anyám gyűrűje, Gugos, anyám gyűrűje!

És kidagadtak homlokán az erek, míg egész feje folyton csak attól zúgott: Gugos őt ölte meg, anyámat, én, én, a fia, gyilkos, anyagyilkos vagyok.

Pár perc múlva rémült arccal vette észre, hogy a korcsmáros előtt elárulta magát s most már végső kétségbeesését dühre kényszerítve, utolsó erőfeszítéssel ki akart vergődni a súlyos gyanú alól.

— Igen, anyám gyűrűje, mit bámul? azt mondtam — saját anyámé, no hát, igenis és nem tudja, mit jelent ez?

Grünspann úr közbe akart szólni, de Manfréd gyorsan megelőzte:

— Igen, ez azt jelenti, — tudja meg, mit jelent — hogy az én anyám nem hordott hamis ékszereket. És aki azt mondja . . .

Itt dühét megint nekiengedte.

— Az én anyám nagyságos asszony, tudja!... Nem is hiszi talán? Nézz? Különben is higgye el, hogy örököltem.

Manfréd jól látta, hogy ügyetlenül beszélt ki magát, de ő most már azzal sem törődött sokat. Le szeretne volna rázni azt a kinos jelenetet s azért így folytatá:

— Mit akar az úr, zsidóskodni? Itt a próba, aztán alászolgálja; tetszik, vagy nem tetszik? A többihez nincs köze.

— De, — válaszolá nyugodt élességgel a Luciferes hajlandóságú korcsmáros — de ha az úr nagyságos mamájától örökölte ezt a jeggyűrűt, ezt a másikat, meg ezt a két függőt, meg aztán isten tudja mi mindent, hát nem volna szives mindjárt megmutatni azt a tulibicskát is, ami az urat ehhez a szép örökséghez juttatta?

És a korcsmáros, két markos csaposlegénye oltalma alatt, még többre is merészkedett, mert a szavak után már Manfréd mellényében kaparászott, mintegy ott sejtve azt a bicskát, melyről előbb szólt.

Grünspan úr mind e komédiát természetesen azért rendezte, hogy azután olcsó áron juthasson majd az ékszerekhez.

Manfred ki akart rohanni, de Gugos erősen megragadta őt.

— Ostoba lúd! Mitől félsz? — s azzal Manfrédet a korcsmáros elé vezette.

— Hát mondja, nagyszájú vendéglős úr, hát nem verték még be a feje búbját? Mi? Hát maga mit csinál azzal a tizenhárom éves leánnyal? Mi? Azt gondolja, nem tudom bebizonyítani, ha majd arra kerül a sor! Mi? Az én életem olcsóbb! Mi? Hát beszéljen még sokat!

Grünspann úr, felfogva e szavak jelentőségét, fordított egyet a köpenyegen és más hangon kezdett el beszélni.

— No hát, ha egyszer már hasonszőrű emberek vagyunk, könnyen megalkuszunk.

És bizalmasan nevetett hozzá.

Tíz liter negyvenes, három forint ára ennivaló, dohány és szivar! Áll az üzlet?

Gugos kis ideig még tizenöt liter borra alkudozott, mint-hogy azonban az imént, hogy egy-két szavával a korcsmárost úgy meghúnyásztotta — hatalma nyilvánvalóan kitünt, — nem tartotta méltónak magához az alkudozást, leereszkedőleg parolázott tehát.

Manfréd most már nem akart elrohanni, hanem inni, inni, mohón inni és felejteni.

Már öt órája isznak ott a fülledt levegőjű lebuiban. Gugos kitünően érezte magát, mert torkáig van a bor. Ke-

resztben álló apró, vigyorgó szemei nagy benső boldogságot árulnak el.

Mellére hanyatlott fővel, égis magasztaló mondásokkal udvarol a tizenhároméves leánynak, miközben egyszer úgy nekitántorodik, mintha csak fel szeretné dönteni imádottját, majd meg visszaesik, és avval pompás alkalmat nyújt, a 13 éves leánynak, hogy az kiröhöghesse magát.

Manfréd még annyit nem ivott, hogy józansága ne kínozná.

A falhoz fordulva ül egyik sarokban és nagyban búsul. Az emberek iránt, kik körülötte vannak, iszonyú undort érez.

Gugost érzéketlen vadállatnak látja; a korcsmárost lelketlen gazembernek. A röhögő, bárgyú csaposlegények meg az erkölcsileg bomlott 13 éves leány szemlélésével az egész élet csak sötét színeiben meredhetett fel előtte.

Kimondhatatlan fájdalom tölté el Manfrédet. Szinte bele-szédült, ha azt a meredek örvényt csak el akarja képzelni is, mely őt meggátolhatatlanul egy ily társaság közé sodorta.

Rövid néhány év alatt, a tisztességes emberek sorából — egy ily társaság cimborájául lealacsonyodva . . .

Manfréd fel-felcsuklott, hogy elkeseredett zokogását visszafojtsa. Minek sírjak — mondogatta magában, azzal már nem változtathatom meg . . . nekem már végem . . .

S midőn így sokszor ismételte magában: végem, nekem már végem, e szavak nem voltak alkalmasak megnyugtatni őt, zokogása csak annál jobban kitört belőle és szinte gyermekesen jajgatott.

— Ne bőgj cimborá, rövid az élet — rikácsolta Gugos, ki a sírásra figyelmessé lett.

De a holtrészeg Gugos baráti vigasztalása nem sokáig kínozza Manfrédet, mert a következő pillanatban már ott terült fel a földön, Manfréd asztala alatt.

Manfréd elmélyedt magában.

Fölmerültek előtte gyermekora s ifjú kora emlékei.

— Szépek voltak azok, amíg eszemmel megítélni nem voltam képes. Élvezhetetleneké váltak, amint felismertem bűnös ferdeségüket. A magam gyengesége, anyám gyengesége, nem erre a világra valók voltak.

Nem emlékszem egyetlen napra sem, midőn teljesen elégedett lehettem volna.

Az én mámoros napjaim sohasem adtak nyugodalmat, enyhülést. Természetemben egy-két legyőzhetetlen nemesebb vonás mindig bevilágította büntől sötét lelkemet.

Mindig éreztem züllöttségemet, gyengeségemet s ez lassankint a megtéréshez minden bizalmat megsemmisített bennem. Elvette saját magam iránt a kedvemet; mindjobban és jobban kétségbeejtett s amint lassanként a nemtörődöm-ségbe megfásultam, menthetetlenül züllöttem mélyebbre, mélyebbre.

S az emberek! Óh, ez legfájóbb sebem.

Átkozzam őket? Magam is csak az vagyok. Átkozzam magamat? Nem átkozom! A gyűlölet helyett mindég szá-nalmat érezz! Ezt mondta ő! Ó, — az egyedüli, ki egész életemben egyetlen igaz szót szolt hozzám, az egyedüli, ki jó indulatot érzett irántam.

Igen, de . . . de, — amidőn a szerencse visszaadott a rendes életnek, midőn az a fenkölt lelkű férfiú egy tisz-tességes foglalkozást szerzett . . . akkor! — Mért botlottam ismételen el? . . .

És Manfréd most minden izében utálta magát, mert semmiféle mentséget nem talált számára.

— Új életet akkor már nem tudtam kezdeni. Lelkem annyira meg volt mételyezve, akaratom a jó iránt annyira erőtelen . . . már lehetetlen volt . . . már akkor lehetetlen volt . . . és most már végkép lehetetlen.

Manfréd, meredt szemei előtt látta azt a piszkos árkot, ahol a szerencsétlen Gugossal életében először találkozott.

Hogy feküdt ott sárosan, piszkosan elterülve, holt részegen szuszogott . . . s ahogy megsajnálta őt, amint szánalomból hazavezette, levetkőztette . . .

— És ismét az én nyomorult voltomnak bizonyítéka. Ahogy csak meghallottam a pénz csörgést zsebeiben, — keveset habozva — s azt is inkább félelemből — elloptam pénzét.

S mikor azzal a szándékkal kerestem fel őt, hogy majd visszafizetem a pénzét, még nagyobb elvetemültséget tanusítottam, mert első szóra összeálltam vele czimboráskodni. Aztán jött a közös lakás, verekedések, betörések. Hol ellen-állásra találtunk, ott gyilkoltunk . . .

Óh jaj! — ha csak álom volna. Emlékezem gyer-mekkori arcomra. — Felelős vagyok-e, hogy abból a derék gyermekből egy állatot, — óh nem . . . egy ilyen förtelmes embert . . . egy ilyen Manfrédet, igen, hahaha! Manfrédet — lord Byront valaha istenítettem, — Manfrédnek képzel-tem titkosan magam. S mikor részegen Gugós fülébe sűg-tam: »Te, ha szeretsz, nevezz engem ezentúl Manfrédnek... hahaha — Manfrédnek . . . és Manfréd lettem . . .

Manfred felugrott az asztal mellől és szándékát fogai közt mormogta:

— Ma megtudom, mit egyetlen élő sem tud, hogy mi a halál.

És azzal elhagyta a korcsmát.

Nem sokat tántorgott. Tisztességes szándéknak tartotta, melyet most megvalósít. Minden gondolkozást erőszakkal távol tartva magától, lázas fővel sietett.

Gugos, amint rátámadt Manfréd anyjára, nagy rémületében az csakugyan azonnal elvesztette eszméletét és Gugosnak nem volt rá szüksége, hogy megsebezze őt, mert minden ellenállás nélkül rabolhatott.

Az öreg asszonynak csak a két füle volt megsérülve, mert a durva Gugos nagy sietségében a fülbevalókat egyszerűen csak kiszakította.

Abban a sötét, elhagyatott utcában egész éjjel nem járt senki és így történhetett, hogy Manfréd a kora hajnalban édes anyját úgy találta, amint társa őt a földre teperte.

A nap biborszínű futárjai, melyek jelentik a fejedelmi égitest eljövetelét, épen akkor tűntek fel a láthatáron, midőn Manfréd fásult szívvel, egész testében remegve, befordult az elhagyatott utcába.

Csak meglassított léptekkel, óvatosan merészkedett előre, de midőn megpillantotta anyját, vad erővel rontott hozzá, anyjára borult, örült hévvel csókolta kezeit és zokogott: anyám, anyám!

Azután hirtelen felegyenesedett és szinte deklamálva, félőrülten kiabálta: «Bocsásson meg az egész világ, bocsásson meg nekem drága jó anyám . . . oh én szerencsétlen . . . bocsássatok meg . . . gyenge voltam . . . oh szánjatok . . . oh imádkozzatok értem . . .

Az öreg asszony a vad ordítózásra valahogyan fölocsudott s mikor fölnyitá szemét s nyöszörögni kezdett, — Manfréd dermedten bámult anyjára, kit halottnak vélt.

— Megöltek, — nyöszörgött az öreg asszony — fiam, te . . . megöltek . . . este . . . Nem haragudtam rád . . . édes fiam, megbocsájtok . . . ott fönny atyádat kiengesztellem . . . élj boldogul . . .

S az öreg nő ismét visszahanyatlott.

Manfrédnek örülteként villogtak szemei. Kirántotta kését, — fölördített, mint az állat, melyet nyúzni akarnak — és összeroskadt, miközben szíven szurta magát.

Az anyát és a fiát ott találták meg reggel egymásra borultan.

Manfréd anyja pár hét múlva teljesen felépült. Gugost elfogták, mindent kivallott és Manfréd anyja most naponként imádkozik fia lelki üdvösségeért.

ÉN.

Szeretem az embert,
Aki munkálkodik,
Aki életében
Fárad, küzd, dolgozik.
Aki ujat terem
Alkotó eszével,
Életet önt a tárgyba
Formáló kezével.

Szeretem az embert,
A szerető lelket,
Aki melegével
Mindent átölelhet
Eget — földet — mennyet. —
Az egész világot —
Imádom az igaz,
Tiszta szívjóságot!

Szeretem az embert,
Azt, a ki hitben él,
Aki vakon bízva,
Imádkozva remél,
A ki két kezével
Föléri az eget
A ki istenéhez
Szárnyakon repülhet.

Szeretem a munkát,
Szeretem a szívet,
Az életet fentartó,
Egyetemes hitet,
Szeretem — hiába —
Magamban nem lelem.
Ezt a három titkot
Egy egész életen
Kutatom, — keresem.

Czöndör Ilona.

Politikai Hetiszemle.

Szerkeszti: SZABÓ KÁLMÁN.

Minden héten (vasárnap) megjelenő politikai társadalmi és művészeti lap. Előfizetési ára félévre 10 kor. Mutatványszámokivánatra küld a kiadóhivatal:

VI., Izabella-utca 44/a.

Creusot.

Írta: Maupassant.

Kék az ég, csupa kék, a nap teljes erejével ragyogja be. A vonat ép az imént hagyta el Montpaziert. Előttünk odalent merőben átláthatatlan, sötét felhő száll föl, akárcsak a földből emelkednék, elfeketitve a nappal világos azurját, valósággal nehéz, mozdulatlan felhő. Ez Creusot füstje. Közelve, megkülömböztetünk egyet-mást. Az óriás kémények százával okádják füstfelhőiket a levegőbe, némelyikök megfojtott köhögéssel lökődik magából párás lélekzetét; minden összevegyül, szétgomolyodik, a várost megüli és beburkolja, eltölti az utcákat, az eget belepi és a napot elhomályosítja. Már csaknem sötét van. Röpköd a szénpor, izgatja bőrünket, szemünkbe vágódik és fehéremünket bepiszkolja. A házak olyan feketék, mintha korommal mázolták volna be őket, feketék a gyalogjárók, szénporosak az ablakok. Kémények, salak és kőszén szaga terjeng a levegőben; fojtogatja torkunkat, mellünket elfullasztja. Olykor meg a vasnak, égő ércnek, tisztítótüznek az illata gátol a lélekzésben s arra késztet, hogy fölemeljük szemünket, friss levegőért kapkodjunk, a tágas ég tiszta, egészséges levegőjéért; ám odafönt ül a vastag, sötét felhő, melyben tükröződnek a szállongó parányi széndarabkák.

Ime Creusot.

Szakadatlanul tompa moraj remegteti a földet, ezernyi zajból összeverődött moraj, melyet közbe-közbe félelmes duhanás szaggat meg s ez alapján megrázkódtatja az egész várost.

Lépünk be Schneider úr gyárába.

Minő boszorkányság! A vas birodalma ez, amelyben tűz ő felsége uralkodik.

A tűz! Amerre csak nézünk, mindenütt épületszörnyetegek nyúlnak a beláthatatlanságig, hegymagasságuk és

tömve vannak gépekkel, amik forgatnak, forognak, esnek, emelkednek, tüszögnek, sercegnak, füttyülnek, sziszegnek, búgnak. És tűzzel dolgozik mindahány.

Emitt csak úgy pattogzanak le a tüzesüszkők az érc-tömbökről s ezernyi változó alakban kerülnek vissza megint a hajtóműbe. A falánk masinák emésztik ezt a tüzet, ezt az égő vasat szétmetélik, reszelik, szétvágják, simítják, megőrlik és alkotnak belőle lokomotivokat, kocsikat, ágyukat, ezernyi apró-cseprő, finomvésésű holmit, avagy megdöbbentő óriásművet s vegyesen gorombát, gyöngédet, erővel teljeset.

Próbáljunk csak látni és felfogni valamit.

Jobboldalt nagy csarnokba lépünk, ahol négy óriási gép dolgozik. Lassan járnak a kerekeik, dugattyuik, összekötő-rudaik lassan mozognak. Mit művelnek? Semmi mást, cssk levegőt visznek a kohókba, melyekben a megolvadt érc rotyog. Lélegzenek csupán: ők adják az életerőt a gépszörnyeknek s mozgásban tartják ezeket.

Nézzük most a retortákat; ott áll kettő a másik csarnok két szélső végén, magasságuk toronyé; ezek a nagyhasu, lángoló szörnyek olyan tűzsugarat köpnek magukból, hogy százméternyiről is vakítja szemünket, megpörköli bőrünket s lihegünk, mintha sütőkemencében volnánk.

Dühöngő tűzhányóról beszélhetnénk. A tűz, amit kihány, fehér s olyan zajjal, olyan erővel lökődik ki, hogy el sem lehet képzelni.

Odabenn sistereg az acél, a Bessemer-acél, amiből a vasúti síneket készítik. Egy szép, erős fiatalember, nagy, fekete kalappal a fején, figyelmesen tekint a félelmes gőzbe. Ott ül egy hajókormányhoz hasonlatos kerék előtt, amelyet néhányszor körbeforgat; most gyarapszik a kohó dühe, lángfolyamot áraszt magából, hiszen a főolvasztó még erősítette a rettentő légnyomást.

Az ember, akár egy kapitány, minden percben a messze látóba pillant, hogy a tűz hevét kémlelje. Int egyet, kocsi gördül oda s új érceket ont a vörösen izzó örvénybe. A főolvasztó megint a dühöngő lángok árnyalatait vizsgálhatja, fürkészi a színváltozatokat s forgatva egy másik apróbb

kereket, az óriási medencét ide-odahimbáltatja. Lassan fordul ez és tűzárt szór a csarnok tetejéig, eközben az alatta lévő edénybe hullat egyes csöppeket valami lángoló, átlátszó folyadékból.

Egy ember odábbviszi a folyékony tüzet. Vörös rúd ez immár, amely egy gőzhajtotta pöröly alá kerül. A pöröly rávág az ércre, mely a vízben rögtön kihűl s azt papírvékonyságúvá lapítja. Most vasfogó ragadja meg, széttöri, a mérnök pedig pontosan megvizsgál minden darabot, mielőtt kiadja a parancsot: Bedobni!

Újra fordul a kohó, újra kikerül belőle pár csöppje az izzó ércnek.

Végre kivörösödött szemmel, égő arccal távozunk ez épületből.

Most szabad területen két torony mered előttünk, melyek sokkal magasabbak, semhogy tető alá férnének. Túrhetetlen itt a hőség. Egy ember, vasemelővel a kezében, ráüt egy csapra, melyből világos fénypont csillog. Még egypár ütés, mire lángözön tör elő, mely a földbeli csatornákba folyik. Az érc már megoldott. Majd megfulunk ettől az iszonyatos folyótól; borzadva menekülünk és belépünk azon magas épületekbe, hol a lokomotivok, nagy gépek és hadihajók készülnek.

Itt már nem birunk eligazodni, már semmit sem tudunk, egyszerűen elveszítjük a fejünket. Valóságos labirintusa ez az örökös mozgásban lévő kereknek, emelőnek, tengelyeknek és csapoknak. Minden léptünkre valami újabb szörnyeteg áll előttünk, mely izzó vagy feketéllő vasat művel meg. Emitt pengéket látunk, amelyek vastag vaslapokat egy-csapásra szelnek ketté; amott kések hatolnak a tömbökbe s akár a szövetbe szűrő tűk, úgy döfik azokat keresztül.

Följebb egy más készülék papírvágó ollóként metéli az acéldarabokat. Mindez egyszerre, a legkülönfélébb mozgással megyen végbe. Tüzet látunk a pörölyök alatt, tüzet a kohókban, tüzet mindenütt. Ehhez járul a kerek bégása és zakatolása, földrázkódtató lármája.

Óriás épület végében áll a creusot-i nagy-kalló. Százezer-

kilós súlyával rázuhan — hegy zuhanhat csak így! — egy vörös acéltömbre, mely tömérdekebb, mint ő maga. Ahányat üt, minden sarkán lángözön csapódik szét s meglátszik, hogyan kisebbedik az óriási acéldarab, amit megdolgoz ez a szörnyeteg.

Szakadatlanul, csodás könnyűséggel emelkedik és zuhan; egyetlen ember igazgatja, könnyedén nyomogatva egy fogócskát; azok a borzasztó állatok jutnak eszünkbe, melyeket gyermekek hajtottak a mese szerint.

Most a hengerműcsarnokba megyünk, ami még különösebb látványosság. Vörös kigyók hevernek a földön, némelyikök cérnavastagságu, másikuk vastag, mint a hajókötél. Emezeket végtelenül hosszú gilisztákhoz, amazokat meg félelmes óriáskigyókhoz hasonlíthatnók. Emitten drótokai, amottan vasúti síneket gyártanak.

Emberek, akiknek a szemét fémháló takarja s kezük-lábuk be van pólyázva, hatalmas, izzó vasdarabot dobnak a gép szájába. Megragadja ezt a gép, hosszúra vonja, ismét kiveti, újra megragadja s folyton vékonyítja. Sebesült hulló módjára vergődik a vas, mintha küszködnék, majd enged és megnyúlik a gép iszonyu fogai alatt.

Elhagyjuk végre az épületet, magunk is olyan feketén, akár a fűtők és halálra fáradtan. Fejünk fölött gomolyog a vastag füstfelhő, mely égnek száll.

El innen, el! Csak pár szál virágot, rétet, füvet, amelyre leheveredhessem, távol a gépek zajától, olyan helyen, ahol semmi egyebet nem hallok már, csak a víz csobogását és a madarak csicsérgését!

Fordította : Horváth László.

A modern lakás

clmú vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a leg-szerényebb lakástól a legnagyobb szabásúig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön kaphatók és megrendelhetők.
IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

IDEGEN KÖLTŐK

NOTTURNO

— Stuart Merill —

A sápadt holdvilág a tengervízre le
Gyújtó lángcsóvaként arany tükröt hajít...
Minden szunnyad körül...
Csak egy fülemile
Kesergi lágyan el
Szerelmi dalait...

Ág zöld rejtelmlein a szél nem ring-remeg,
A hold elnyugtató a rezgő lombokat,
A lomb ritkáin át
Csillagok fénylenek
S a földnek ajakuk
Ezer kék csókot ad...

Az ős kéj: a halál felől álmodni el,
A messze lép fölé álmom lepelt húzott...
Az erdő ébredéz
Csak néha-néha fel,
S itt-ott a lombozat
Megreszket és susog...

Minden levél köré vékonyka köd borul,
Az égboltról alá gyöngyös harmat csepeg,
Kristálya az úszó
Vizi rózsákra hull,
Mely virága mind
A tó színén lebeg...

Az éjben nem beszél, se hang, se szárny, se szél
Csak hogyha hirtelen az erdő hangot ad:
Száras haraszt között
Patak sírása kél:
S akkor felelni rá
A visszhang fölriad...

HOLDVÉNY.

— Edmond Haraucourt. —

A tűz- napokba még,
 Midőn a Föld sikoltva
 A sík fehér eget
 Izzón bekóborolta :
 Mind-mind nagyobbra vált,
 Amint tovább rohant,
 S feltépve kérgeit, melyek meg egyre forrtak
 Élő bolygók közé ki-elveté a Holdat,
 Mely méhében fogant.

Jött fényes századok'
 Ragyogva ékes árja ;
 Végtelen', szüntelen
 Büszkén nézett fiára
 A szerelmes anya...
 És fönn a Föld felett,
 Lángolt, mint ifjú nap, tüzelt, égett a gyermek...
 De hús szél kelt, a Hold fagyos álomba dermedt,
 S a héja szikla lett.

Más kor következék,
 Szőkén, langyos sóhajjal ;
 A Hold megnépesült
 Élő, zúgó, morajjal ;
 Volt mély-mély tengere,
 És sok folyója volt
 Volt nyája, városa és volt fájdalma, kéje ;
 Törvénye, istene, forrongó szenvedélye...
 És halványult a Hold...

Ma már hév csókjait
 Egyetlen lény sem érzi...
 Vénülő anyja még :
 A Föld kutatva nézi :
 Minden csupasz... de kél
 A sápadt, bús teke...
 A csillagok között, némán bolyg szerteszéjjel,
 Holt gyermek lelkeként, mely jó anyjához éjjel,
 S megnézi: alszik-e?...
 Gábor Andor.

Premier után.

írta: Vajda László.

Az egyik oldalkulisszához támaszkodva, behúnyt szemmel figyelt a színpadról elmosódottan kiszűrődő hangokra. Néha összeresztette, mintha megsebezte volna egy-egy szó: ő másképp mondta volna el — nem így képzelte, mikor megírta. Az utolsó jelenetek halk dikcióit már nem is hallotta, de a lelkében ott rezgett a színpadon elhangzó búcsujelenet minden hangulata. Senki se törődött vele: a szereplők a végzavakat lesték, az ügyelő idegesen futott egyik oldalról a másikra, a dekorátorok egykedvűen söröztek a színpad mögött; — a premierek izgalmat sugárzó forró levegője nyomtalanul eloszlott, az első felvonás után már senkiben sem ébredhetett kétség a darab sorsa felől. Csak egy kezdő növendék-lány bámult még mindig félős tisztelettel — az első eleven szerzőre, akit mind máig látott.

A függöny halk morajjal csapódott össze, a nézőtéren néhány jószívű úr, már csak szokásból is, tapsolni kezdett, ezt a szerény zajt is hamarosan elnyomta a legördülő vasfüggöny erős döcörgése. A színészek, szinte öntudatlan örömmel, hogy végeztek a napi munkájukkal, siettek az öltözőjübe, hogy letöröljék a maszkjukat és megszabaduljanak a jelmezüktől, mely, bármilyen csillogó legyen is, mégis csak munkaöltöny és keserű irigységgel tölti el a színészt, mikor ezer embert lát maga előtt, pihenve, szórakozva, a semmittevés fekete ruhájában. A színpadot a díszletezők foglalták el, a zsinórpadlásról harsány, kurta vezényszavak hallatszottak, föl-röpültek a festett háttérfüggönyök, nehézkes léptekkel megindultak a fakeretre feszített hatalmas kulisszák. A fiatal író e változásból mit sem vett észre, képzelete még mindig ott járt hőse mellett, aki hajótörötten menekült hasztalan küzdelmének színteréről és eldobja magát a szerelmi boldogság reményét, is, az utolsó írt, mely a csalódás keservé: talán mégis enyhítette volna. Csak akkor riadt föl álmodozásából, mikor az arramenő kellekes szolga gyöngéden megérintette a karját:

— Kérem, szerző úr . . . !

Ijedten nézett körül, a színpad már csakugyan üres volt, szinte félelmesen nagynak látszott, a tulsó része egészen

elveszett a homályban. Ez az eddig ismeretlen látvány megzavarta; nem tudta merre menjen, ide-oda futott, kereste a télikabátját, pedig az épen a közelében, az ügyelő állványa fölött lógott egy fogason. Végre megtalálta, sietve magára kapta és kifutott az egyik vasajton. A folyosó üres volt, örült is, hogy senkivel se találkozott. A friss levegő egy kissé felüdítette. Csak most tért valóban öntudatra.

— Hát megbukott...!?

Hirtelen összerezett. A tűzoltók őrszobája előtt elhaladva, meghallotta, amint az egyik odaszólt a másiknak:

— A szerző!

Szinte röstelte, hogy az. Még jobban behúzta a fejét a kabátja gallérjába, így tán nem ismerik meg...

A kapunál a házmester várta egy távirattal. Az édes anyja üdvözölte — még olyan messziről sem feledkezett meg arról, milyen öröme van ma a fiának...

— Szegény öregek! Ha tudnák...!

Felnézett. A házmester még mindig ott állt, mosolygó arccal, borraivalóra várakozva. Egy koronát adott neki. Az megköszönte és jó éjszakát kívánt. Neki meg úgy tetszett, mintha még az a köszönés is csak olyan immel-ámmal odavetett, gúnyos hangzású lenne.

— Hiszen megbukott!

Fölnyitotta a kaput. Erős léghuzam csapta meg. Fázott. A kivágott frakkmellény nagyon szabadon hagyta a mellét.

— Kocsira kéne ülni — gondolta — csak hogy ez a mai este nagyon letörte a büdzsémet. És aztán minek? Legfőlebb...! Hát aztán? A kutya se törődik velem, ha el is pusztulok. Egy rossz drámaíróval kevesebb lesz a világon. Marad még elég.

Hanem azért gyorsan elővette a gallérvédő selyemkendőjét és jól a nyakára csavarta. Cinikusan mosolygott.

— Csak nem leszek öngyilkos ezért a számárságért?!

Aztán újra elfogta az előbbi melankóliája!

— Hát nem furcsa, hogy még az ilyen nyomorúságos alak is, mint én, mennyire ragaszkodik az életéhez?!

Kilépett a kapun. Havazott. Az utca néptelen volt, sima fehér kérgét egy lábnyom szürkése sem szakította meg. Körülnézett. Merre menjen, hogy senkivel se találkozzék? Főképp a nézőkkel ne, egy csöppet se volt kíváncsi a kritikájukra. Aztán megint tovább szatirizált:

Ne félj, öreg, már el is felejtették, hogy mit is prédikáltál nekik az imént — tán oda se hallgattak, nem hogy még most is arról beszélnének, mikor vacsorázni mennek!

Áztán megindult — csak ép találomra — a színház főkapuja elé. A egyik öltöztető utána futott.

— Virág úr kéreti a szerző urat, tessék megvárni őt, meg Gárdos urat is, hogy együtt menjenek vacsorázni.

A színház két fiatal tagja volt. Jó fiúk voltak, egyenes, őszinte gyerekek, hamarosan megszerette őket. De most terhére volt a meghívásuk.

— Bizonyosan megsajnálta — gondolta — hogy egyedül megyek haza. Vigasztalni akarnak, meg jó tanácsokkal fognak ellátni. Utálom...! De ha nem maradok velük, még rosszabb, — azt hiszik majd, hogy annyira kétségbeestem... Nem, csak ezt ne — inkább végigjárom a bolondját!

A fiúk nagyon tapintatosan viselkedtek a vacsoránál. Ez még inkább bántotta.

— Ne sajnálják őt!

Dühösen odavágta:

— De únalmasak vagytok! Úgy ültök itt, mintha halotti tort tartanánk. Nem a ti darabotok bukott meg!

Erre aztán megindult az áradat:

— Nem is bukott meg!

— Igen tisztességes erkölcsi sikere volt!

— Az okos emberek megértették.

Erőltetett nevetésre fakadt.

— Kár, hogy mindenütt olyan kevesen vannak ezek a bizonyos okos emberek. Szinte nem is mernek jelentkezni.

— Végre is ilyen fiatal korában nem írhat az ember kitűnő drámát.

Szomorúan mosolygott.

— Igaz. — És végre is muszáj minden embernek drámát írni?

Csöndesen hozzátette:

— Mikor nem tud.

Még egy üveg bort hozatott.

— Igyunk fiúk, ki tudja, bankettezünk-e még valaha — a premierem napján?!

Aztán megint elűről kezdték a hallgatást.

— Menjünk valahová — indítványozta az egyik — valami kávéházba, emberek közé, ahol cigányzene is van, itt köztetek elalszik az ember.

— Jobb is, ha lefekszünk — mondta az író — álmos vagyok. Hazamegyek.

Egy kissé marasztalták, hogy ép látszatja legyen. Megérezte, hogy nekik is terhükre van ez az együttlét. Az ajtó előtt elbúcsúztak.

— Feljöss-e holnap a színházba? — kérdezte az egyik.

— Hát azt hiszitek, hogy még holnap is ezt a félremagyarozott darabot fogjátok játszani?

— Legalább háromszor minden darab megy.

Ez aztán végkép elhallgattatta.

— Nahát jó éjszakát!

Elváltak.

Megindult hazafelé. Kiért az egyik népes körútra, de a havas útról visszaverődő erős villanyfény bántotta a szemét. Betért a legközelebbi mellékutcába. Itt a csönd, a néptelenség nyugtalanította. Visszament az útra.

Megbánta, hogy nem maradt a fiukkal. Hisz úgy se tudna elaludni! Otthon még jobban előszedték gondolatai, pedig azok elől szeretett volna menekülni. Mivé lesz most?! Reitenetes perspektiva tárult elébe, összeborzadt a jövő képeitől. Visszamenjen az ügyvédi irodába, az irótolla aprócseprő rút perlekedések, vagy útalatos bűnök szolgálatában kopják el? Vagy beálljon egy szűk szerkesztőség pultja mögé és a szerkesztő parancsára, akárhányszor önző, idegen érdekért küzdve, ontsa, szórja cikkeit? Soha! Inkább a másikat! Vagy egyiket se — semmit! . . .

— Mi lesz akkor az öregekkel? Ha legalább ők itt lennének! Eh, velük úgy se beszélhetném meg! Meg se értenének és ha igen? . . . Szegények, elég bajuk van úgyis!

Eszébe jutott az a lány, akiről valamikor azt hitte, hogy megértette a vágyait, az ábrándjait. Ha most elmondhatná neki, mi bántja, elpihenne a lelkének háborgása! De az most — ki tudja hol — tán ép a kis gyermekét altatja, babusgatja . . . Egy pillanatra — tán most először — gyűlölet ébredt a szívében iránta, amiért másnak lett a felesége!..

Csak most vette észre, hogy más útra tévedt, mint a merre a lakása volt. Visszafordult. Ment egy ideig, aztán hirtelen befordult egy kávéházba. Félkettő múlt éjfél után, már a cigányok is hazafeié készülődtek. Sietve megivott egy feketét. Aztán — szinte önkéntelenül — megkérdezte a pincért:

— Mikor jönnek meg a reggeli lapok?

— Hat óra után, néha fél hétkor.

— Meg fogom várni, — gondolta — kíváncsi vagyok, mit sütnek ki rólam a nagyfejűek?

Ideges nyugtalanság szállta meg. A feje csak úgy zúgott, a háta is fájt, mintha egyszerre minden idege megszólalt volna. Fölugrott és fizetett. Az utcán újra magához tért. Csak fázni kezdett. Hóvihar borzongatta a kopasz fákat és

megrezegtette a gázlámpák üvegfalát. Az utakon csupán néhány fülíg begombolkozott rendőr és egy-egy elkésett mulató fiu botorkázott.

A házak falához huzódva, lethargikus egyformasággal ment tovább. A célnélküli járás ritmikája lassanként kiverte az agyából minden gondolatát. Már nem is fázott.

Az egyik mellékutcában elébe akadt egy lány. A kapumélyedésbe bújt a hófúvás elől, nagykendő volt a vállán, a fején ócska kalap. A gázlámpa fénye egyenesen az arcába csapott, sápadt volt, még festék se ékeskedett rajta. A szemét mereven a lámpára szegezte.

Elment előtte, aztán visszanezített. A lány meg se moccant.

— Bemegyek hozzá, — gondolta — olcsóbb, mint a szálloda. Es melegebb . . .

Nevetett az ötletén. Egészen fölvidult. Újra elment a leány előtt. Az meg, mintha észre se vette volna . . .

Bosszantotta a leány furcsa közönye. Visszafordult és megállt előtte. A lány feléje fordította az arcát. Szomorú, mélyen fekvő szeme volt, bágyadt, fénytelen nézésü. Még most se szólt egy szót sem. A fiu csodálkozva megkérdezte:

— Beteg talán?

— Nem! — felelt a leány kurtán.

— Mért nem megy haza?

— Nincs vendégem, aludni meg nem tudok.

Valami szokatlan bánat rezgett a hangja mélyén, pedig a szava egyszerűen, közönyösen hangzott. A fiú végignézett rajta. Egy csöppet se volt szép, sovány volt a teste is, szinte kellemetlenül formátian.

— Itt lakik?

— Itt.

— Csöngessen, kérem!

— Van nálam kulcs — mondta vontatottan a lány.

Valami fájdalmas vonás vibrált az ajka szögletében, mikor megkérdezte:

— Be tetszik jönni?

— Igen, igen! — aztán szinte röstelkedve hozzátette:

— Lefekszem magánál, csak ötig, amig kinyitják a gőzfürdőt.

Bementek. A lány szűk szobájában a lecsavart petróleumlámpa fojtó füstje lebegett.

— Nyissa föl, kérem, az ablakot!

A lány furcsán nézett rá.

— Hideg lesz.

— Nem baj.

A lány engedelmeskedett. Aztán megállt az ablaknál és

kérdőleg nézett a fiatal emberre. Ez fölcsavarta a lámpát és kabátostúl leült a divánra. Egyszerre mintha minden ina elernyedtt volna, hirtelen halálos fáradtság lepte meg. Az asztalra tette a kalapját és végigdőlt a divánon. A leány becsukta az ablakot, a kályhához ment, megkotorta a tüzet és megkérdezte:

— Nem fázik?

A fiú nem felelt. Kimondhatatlan undor fogta el a fizetett szerelem e nyomoruságos tanyáján.

— Aljasság, amit tettem, — gondolta — és épen ma — ma, amikor...!

A leány egy székre dobta a kendőjét és a kalapját, aztán megvetette az ágyat.

— Tán inkább ágyba feküdné, ha álmos!

A fiú felállt. Egy pillanatig arra gondolt, hogy itt hagyja a leányt.

— Nevetséges lennék előtte... Eh, mit? Miért épen ma nem?

Gyorsan levetkőzött és lefeküdt az ágyba. A leány egy pillanatig habozott, mintha valami udvariasságfélére, a megszokott hívogatásra várt volna — aztán ő is levetkőzött és a fiú mellé feküdt. Ez nyugtalanul megrezzent a meleg női test érintésére és elhúzódott az ágy szélére.

— Hagyjon, kérem, aludni szeretnék!

Hiába, nem tudott megnyugodni. Amint ott feküdt, ezerszeres erővel rohanta meg mind az a sok kétségbeejtő sejtetem, ami ma támadt benne. Behúnyta a szemét, a gondolatát erőszakkal elfordította a gondolataitól, mégse tudott elaludni. A kis szoba mennyezetének cifra festésére bámult, megszámlálta a cirádáit, aztán előlről kezdte...

A leány eleinte csöndesen feküdt mellette, de mikor észrevette, hogy nem alszik, fészkelődni kezdett. Átfogta a fiú nyakát — ez gyöngéden, de határozottan visszatolta. A leány a könyökére támaszkodva, egy ideig csodálkozva nézte a fiút, amint maga elé meredten, szinte élettelenül fekszik, aztán csöndesen, félve megszólalt:

— Ugy-e szerelmes?

A fiú összerezzent, feléje fordult és a pillantása találkozott a lány részvételt teli, szelid nézésével. Könnyű mosoly szállt az arcára.

— Dehogy — hogy is jut az eszébe.

— Hát akkor miért olyan szomorú? Óh tudom én, hiába tagadja. Tudom. Szerelmes.

— Nem, ha mondom, — és mosolygott a lány makacs feltevésén — nem vagyok szerelmes.

— De igen, igen! Nekem megmondhatja, kérem. Úgy se mondhatom el senkinek. Nem is mondanám. Tudom én, mennyire fáj az! . . . Ugy-e, megcsalta magát valaki? Nagyon fáj az! . . .

— Tán magát is megcsalta már valaki?

— Engem? . . . Nem, nem . . . ne tessék kérdezni... kérem! . . .

Aztán lassan, monoton hangon, szinte öntudatlanul folytatta:

— Ne tessék hinni kérem, hogy én mindig ilyen . . . voltam. Nem, még azután se, mikor egy tiszt, egy főhadnagy — mert pincérlány voltam akkor Selmecebányán és az asszonyom elküldött egyszer a kaszárnyába, hogy pezsgőt vigyek ahhoz a tiszthez — már azelőtt is ismertem, mindig odajárt a kávéházba — és amikor bejöttem a szobájába, lefogott, hiába erőlködtem, megrúgtam is, megharaptam . . . hiába! . . . Később megtudtam, hogy az asszonyom, az a nyavalyás, azért küldött oda, hogy . . . törje ki a rossz! Aztán ott a kávéházban volt egy kellner, az azt mondta, hogy már ugyis mindegy és akkor együvé hurcolkodtunk és nagyon szerettem — pedig sokszor kellett neki pénz — mindig azt mondta, hogy beteg, pedig csak lusta volt, otthon heverészett, olykor két hónapig se vállalt üzletet, nekem kellett keresni rá is . . . tessék elhinni, olyan rosszúl esett! Én most is jobb szeretem, ha nincs vendégem — nem azért mondom, mert itt tetszik lenni, de én igazán mindig jobbhoz voltam szokva! De mikor szerettem! Még mindig szeretem, pedig . . . mert aztán, hogy behítták a katonasághoz . . . két hónapot kellett volna szolgálni neki, de már azóta négy hónap is elmúlt, Zágrábban szolgált, tudom is, hogy mért nem jött vissza . . . Egy özvegy asszony lakik ott, az mindig utána járt, mikor ott voltunk üzletben, pénzt is ígért neki, egyszer egy vastag aranylánccal jött haza, meg remontoár órával . . . kérdeztem, honnan vette? . . . azt mondta, semmi közöm hozzá . . . de én tudtam, hogy attól a vén asszonytól kapta. Egyszer meg is vertem azt a kövér disznót az utcán és jól megmondtam neki . . . és ma is megtenném, ha volna pénzem odautazni, nem bánom, ha megint becsuknak érte — minek fogja ott a szeretőmet?! Mert még mindig szeretem, pedig csak kellner és nekem már udvaroltak az urak is, de azért csak őt szeretem és . . . és . . . azért lettem ilyen sovány . . . azért . . .

A könyei csak úgy patakzottak az arcán végig. A fiú hallgatta, hallgatta és csodálatosan megkönnyebült a lelke.

Megfogta a lány kezét, magához vont, átölelte a nyakát és halkán, nagy szeretettel vigasztalni kezdte.

— Na, ne sírjon, édes, ne sírjon! Lássá, még visszajöhet magához és aztán az ilyen ember úgy sem érdemli meg . . . de nem, nem, jól van, nem mondom, hiszen szereti, igaz. Hát vissza fog jönni, én mondom magának. Nem szabad mindjárt kétségbeesnie, lássa, minden embernek megvan a maga baja, van akinek nagyobb is, olyan, amihez hiába keres vigaszt . . . Még tegnap én is boldog voltam, teli reménységgel és most! . . .

Egyszerre úgy érezte, hogy a szenvedés, a csalódás, a keserűség minden fájdalmukat, minden érzésüket egyesítette a szegények, a nyomorultak közösségébe . . .

Magához vont a leány könyázott arcát és csöndes, bizalmas suttogással, valami öntudatlan, de ellenállhatatlan kényszer által hajtva, tovább beszélt . . .

— Egy darabomat játszották az este. Tudja, mi az? Egy szindarab? Nem tudhatja, honnan is . . .? De színházban már biztosan volt . . . Nos, képzelje el, hogy minden szót, amit egy ilyen estén a színészek elmondanak, én irtam meg előre, mint valami könyvet — az én agyamban fogamzott meg minden hang, ők csak utánam mondják . . . ez egy szindarab! Egy nagy csomó ember gyülik össze és csudálkozva hallgatják a szavakat — sírnak és kacagnak az én intésemre — mikor pedig kimennek a színházból, gyönyörűséges emberi érzéssel van teli a lelkük — s mindezt én okoztam! Ennél nincs nagyobb boldogság! Csak ezt kerestem, nem a dicsőséget, mikor a világ elé akartam tárni mind azt a sok érzést, ami évek hosszú során át fölhalmozódott a lelkemben; — nem vagyonról, sikerekről álmodtam, mikor formába gyúrtam az eszmét, amely kényszerítő parancsszóval űzött, hogy kinyilatkoztassam! Sebeket láttam a világ testén és meg akartam gyógyítani; — szeretetlen vásári zsibongást hallottam és el akartam csitítani a lázongó, rút indulatokat! Olyan erősnek éreztem magam! És most összetört a csalódás . . . Nem értettek meg — némán, idegenül nézték a küzdelmemet, nem vettek részt benne! Kicsinylő szóval bírálgatták a hangom erejét és gyanakvó szemmel kerestek hibát a beszédem formáján, hogy hamarosan elhallgattassanak. Még tán olyan is akadt köztük, aki azzal gyanúsított, hogy bűnre akarok csábítani, amért megmutattam, milyen a bűn! A többi talán fitymálólággal intett: gyöngé arra is! — Megbukott a darabom! — És most hiába kérdezem: igazuk volt-e azoknak, akik hitvány semmiségnek, csillogó

hazugságnak, vagy gyöngé pusztába kiáltásnak ítélték azt, amit én tündöklő igazságnak hittem — volt-e joguk egy hirtelen kikiáltott sújtó véleménnyel kétségbevonni a tehetségemet, a hivatottságomat, arra, hogy szóljak? Nincs aki válaszoljon! Nem akadt egyetlenegy ember a sok közül, aki még néhány nappal ezelőtt egekig magasztalta a munkámat, hogy szembeszállt volna a közitélettel és így szólt volna: Ne törődj velünk — menj tovább az utadon — valamikor ők is eltojják ismerni az igazadat! A közönség döntött, elene nincs apelláta! Most itt állok tanács és reménység nélkül. Elfog a kételkedés. Példákat idézek magam elé, a félreismerés áldozatait — nem szabad félreállnom, hátha én is közéjük tartozom — de ha nem, miért folytassak szelmalmok elleni küzdelmet? Nincs, ami biztasson és nincs, ami vissza-riasszon! Nem tudok választani... És bele fogok pusztulni ebbe az akarat nélküli, gyáva töprengésbe...!»

A arcán egy könnycsepp csordult végig, egy megváltó, kiengesztelő könnycsepp. Nem érzett röstelkedést, hogy ilyen gyöngének mutatkozott ez előtt az idegen lány előtt — a megnyilatkozásuk közelebb hozta őket egymáshoz, testvérekké, barátokká tette. Végtelen hálát érzett iránta, mert most, hogy elsírhatta valaki előtt a keserűségét, úgy érezte, mintha nem is fájna olyan nagyon...

Azt az egyszerű lányt eleinte meglepte, megfélemlítette, aztán magával ragadta az a szenvedélyes áradat, ami kitört a fiú melléből. Nem értette ugyan meg a csapás erejét, mely annak ajkára e lázas vallomást csalta, de megsejtette, hogy nagyobb, keservesebb lehet mindannál, ami valaha őt érte. A szive részvétellel telt meg, szót keresett, amivel megvigasztalhatná szegényt, de hiába, csak nem jutott semmi jó az eszébe. Pedig ez a fiú úgy beszélt vele — a megvetett teremtéssel — mint még soha senki! Hálásan simogatta a fejét és gyöngéden mellé simulva, hízelkedően — csak hogy mondjon valamit — a fülébe súgta:

»Milyen szépen beszél maga!»

A fiú fölnézett és ez a néhány szó csudálatosan fölébresztette minden önbizalmát. Szépen beszélt? Hát ez inkább hatott a lányra, mint a panaszai? Mosolygott. Ime a közönség, amelynek tetszett, amit elmondott előtte! És azon az estén, mikor minden művészi törekvése megfeneklett, ez a csöppnyi művészi siker szintén boldoggá tette. Magához ölelte a lányt, megcsókolta és egyszerre úgy érezte, mintha lassan-lassan minden élettereje visszatérne.

Elaludt.

Már délfelé járt az idő, mikor fölébredt. Csudálkozva nézett körül, egy pillanatig tétovázott, aztán hirtelen minden észébe jutott . . . Hogy is tölthette ilyen helyen az éjszakát?!
Óvatosan, szinte lopva kelt fel, nehogy fölébressze a még alvó lányt.

— Nem tudnék még egyszer a szeme közé nézni — milyen gyerekes voltam az este — jót nevetetett rajtam. Micsoda ostoba szentimentalizmus vihetett rá?!
Sietve felöltözött és menni készült. Elővette az erszényét, hogy . . . Egyszerre borzasztó szégyenkezés fogta el. Pénzt hagyjon itt ennek a leánynak, hiszen . . .?! Gyors elhatározással lehúzta az ujjáról gyűrűjét és az asztalra tette.

A leány már fölébredt, fölült az ágyban és álmosan dörzsölve a szemét, közömbösen nézte, mit mivel az éjszakai vendége. Aztán megkérdezte:

— Már elmegy?

— Igen, igen, — mondta a fiu és megszorította a kezét — elmegyek. Itt hagyom magának ezt a gyűrűt emlékül, hogy mindig gondoljon rám — jól őrizze meg, az édes anyámtól kaptam! . . .

— Arany? — kérdezte a leány gyanakodva, azután leugrott az ágyból, az ablakhoz futott és megnézte a gyűrű próbáját.

A LELKEK TEMETŐJE.

E föld a lelkek temetője,
Ciprusos, sötét temetője,
Sok vér ömlött itt valaha
S mag-gyilkos méreg lett belőle.

Itt azok éltek, kik nem éltek,
A legkülömbek sohse éltek.
Itt meddő a nagy gerjedés
S boldogok százszor a vetéltek.

Ady Endre.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

118

HETEDIK RÉSZ.

I.

A biblia szóhagyománya mondja, hogy a dologtalanság, a henyélés volt az első emberpár bűnbe keveredésének az okozója. A henyélés kedvelése megmaradt az utódoknak is, nemcsak azzal az átokkal súlyosbitva, hogy arcuk verejtékével kell kenyerőket megkeresni, de erkölcsi sajátosságuk miatt is. Nem henyélhetnek az elégedetlenkedés érzete nélkül.

Egy benső hang kárhoztatja, bűnösöknek ítéli őket henyélésük miatt.

Ha az ember találhatna foglalkozást, amelyben henyélés mellett is hasznot hajthatna, kötelességet teljesíthetne, akkor megtalálná boldogulásának íőtitkát. Eme alkalmasabb foglalkozás a katonáskodásnál nincs, ez a henyélést kötelességünké téve mintegy szentesíti s így gáncs nem érhet bennünket. Erre belekényszerített, ámde gáncsmentes henyélésben rejlik még mai napság is a katonáskodás legfőbb vonzó ereje.

Ez a boldog tudat hatotta át Rostov Nicolájt is, amikor 1807-ben a pawlogradi ezredben szolgálva, egy Denissontól átvett századot vezényelt.

Rostov modora ugyan egy kissé durva volt, de feljebbvalói tisztársai, alantasai szerették benne a jó fiút, amit viszont moszkvai ösmerősei egy kissé «mauvais goure»-nak kárhoztattak benne.

Édesanyja 1809-ben írt leveleiben mind sűrűbben panaszkodott, egyre rosszabodó zilált anyagi viszonyaik miatt, s hogy Nicolaj hazajövele megörvendeztetné s megnyugtatóná öreg szüleit.

E leveleket olvasva Nicolaj megrémült, felt, hogy kiszakítják ama légkörből, amelyben olyan megelegetten, nyugodtan élt. Érezte, hogy ide s tova mégis csak fel kell vennie a rabigát, meg

kell majd barátkoznia az üzleti gondokkal, a jószágigazgatók leszámolásaival, a fortélyokkal, a társadalmi összeköttetésekkel, Sonja szerelmével s a neki tett ígérettel. Mindez olyan borzasztóan szövevényes, bonyolult volt. Édesanyja minden egyes levelére mintaszerű hidegséggel válaszolt, rendesen ekként kezdődött levele: «Ma chère Mamam» s ekként végződött: «Votre obeis sant fils», de hazajövetelről még csak említést sem tett.

Övéinek 1810-ben írott leveleiből értesült Natasának Bolkonsky herceggel történt jegyváltásáról. A menyegzőt az öreg herceg ellenkezése miatt csak egy esztendő múlva tartják meg. Ez a levél nagyon elkésérítette Nicolajt. Első sorban sajnálta, hogy Natasa — akit legjobban szeretett testvérei közül — odahagyja a szülői házat; másodsorban sajnálta, hogy nem lehetett jelen az eljegyzésen amúgy huszárosan, bezzeg megmagyarázta volna ennek a Bolkonszkyknak, hogy nem tartja nagy tisztességnek atyafiságát s ha szereti Natasát, vegye el félkegyelmű atyja beleegyezése nélkül. Egy pillanatig habozott, vajjon szabadságot kérve, ne siessen-e haza a menyasszony, Natasa látására, de a nagy hadgyakorlatok a küszöbön állottak, eszébe jutott Sonja is, meg a család zilált anyagi viszonya, így hát inkább lemondott. Tavasszal azonban levelet kapott édesanyjától s e levél meggyőződését hazamenetelének feltétlenül szükséges voltáról. Így hangzott a levél ide vonatkozó része: «Ha haza nem jössz, minden dobra kerül s mi koldusokká válunk. A gróf nagyon gyöngé s tulságosan bizik ebben a Mitenkában, jósaiga foiytán mindenki becsapja, lejtőre értünk s könyörtelenül haladunk lefelé. Az isten szerelmére kérlek, jöjj nyomban, ha csak szerencsétlenné nem akarod tenni egész családodat.»

A levél megtette hatását. Most megy s ha szabadságot nem kap, távozik a katonaságtól.

Egy héttel később megkapta a kért szabadságot. A helyőrség tisztikara búcsúlakomát rendezett tiszteletére, melynek teritéke 45 rubelbe került. Két zenekar játszott, két férfikar énekelt. Rostov, Bassov őrnaggyal trepakot — nemzeti tánc — táncolt; azután a részeg tisztek vállukra emelték, később megölelték; nemsokára a 3-ik század legénysége emelte őt vállára, háromszoros húrrát üvöltve hozzá. Végül elhelyezték Rostovot a szánban s elkisérték a postakocsi következő állomásáig.

Az út első felének tartama alatt gondolatai a multon, a századán jártak; de minél jobban közeledett az otthon felé, annál többet gondolt szüőire; már két állomással Otradnoje előtt oda

adta a kocsisnak 4 rubelnyi berravalóját, az izgatottságtól még a lélekzetét is visszafojtotta s mint egy kicsi fiú, úgy szaladt fel a lépcsőn.

Az első üdvözlések örömmámora után a csalódás egy sajátos neme vett erőt Nicolájon — hiszen még minden a régiben van, miért is sietett eszeveszett gyorsasággal haza? — lassan belezökkent a régi, már megszokott viszonyokba. Apja, anyja a régiiek voltak, kivéve, hogy egy kissé megvénültek. Uj bennük csak az eddig nem észlelt nyugtalanság s nézeteltérés felmerülése volt, amik Nicoláj megtigyelései folytán a rossz anyagi viszonyokban gyökereztek.

A megérkezése utáni időszakban Nicoláj roskedvű, lehangolt volt. Végné:kül bántotta, hogy buta üzleti ügyekbe neki is hozzá kell szólnania. Hogy e terhes kötelességet mielőbb lerázhassa válláról, harmadnapon boszus hangulatban, homlokkráncolva ment át az épület oldalszárnyán Mitenkához s felhívta őt, hogy mutassa be neki a számlákat — mindenről. Nicoláj még a halálra rémült Mitenkánál is kevésbé tudta, hogy mit ért mindez alatt. A beszélgetés s a számlák bemutatása sokáig tartott. A sharosta meg a jegyző aggodalommal vegyest örömmel haligatták az előszobában a fiatal gróf menydörgő haragját, gyors egymásutánban rettenetes szidalmakat hallatott. Gazember! Hálátlan pária . . . szétroncsollak kutya . . . stb. Nem kevesebb élvezettel nézték az emberek, mint lökte le a gróf biborvörös arccal, vérbe borult szemmel a galléron ragadott Mitenkát a lépcsőn, folyton kiabálva: Ki innét! Ide be ne tedd többé a lábadat, te nyomorult bitang!

Mitenka fejfelé repült a hat lépcső tövéig s azután a kis erdőbe menekült. Mitenka felesége és sógornői ijedt arccal dugták ki fejüket szobájuk ajtaján, amely épen az előszobába nyílt. A fiatal gróf lélekszakadva, tekintetre sem méltatva őket, erős, határozott léptekkel sietett el mellettük s a házba igyekezett.

A reá következő napon az öreg gróf szerényen mosolyogva hívta szobájába fiát.

— Tudod szivecském, tegnap egész hiába zúdultál fel. Mitenka mindent elmondott nekem . . . Dühbe jöttél, mivel nem könyvelte el azt a 700 rubeles tételt. A tulsó oldal átvitelében ki volt mutatva, de azt te nem nézted már meg.

— Atyuskám, Mitenka nyomorult zsvány. De ha ellenére volt tegnap fellépésem, nem szólok többé egy szót sem.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

MONTPELÉ. Vulkanologus, az annyit jelent, hogy egy olyan lógus, aki vulkánokkal foglalkozik, azaz a vulkánok tudósa. És miután minden lógus minden dolognak jobban a mélyére akar hatolni mint más és ehez neki legelső sorban hosszú tanulmányozásra és még hosszabb gondolkodásra van szüksége, azért természetes, hogy ő mindig csak nagy későn kezd régi szenzációkról beszélni.

Igy a vulkanológus csak ma kezd el alaposabban nyilatkozni afelől, hogy mi történt a Martinique-szigeten a Mont-Pelé borzalmas kitörésekor. Igaz aztán, hogy amit az ilyen tűzokádólogus végtére kisüt, az bővebb, sőt kimerítő vizsgálódásokon alapszik, sőt megállapít olyan látványokat is, amiket akkor senki sem látott a nagy ijedelemben és hirtelenségben, s csak utólag tűnik ki, hogy valósággal hogy és mint volt egy és más. Szóval egy folyóiratban most teszi közé egy vulkanológus a valóságos enquête-jét a martinique-i katasztrófának.

Ebből, a legérdekesebb részként, érdemes megismertetni azt, hogy a dolgok pontosabb megvilágítása szerint milyen volt a Mont-Pelé kitörésének a gyilkoló munkája.

A földrengés és láva jelenségek még nem okoztak volna korántsem oly nagy mérvű pusztulást. A tulajdonképeni veszedelem a kráterből kivett hamu volt. Úgy mint Herkulanum és Pompéji pusztulásánál, amikor hamu-eső borította el a két várost. Csakhogy míg itt a kép inkább az volt, hogy a Vezuv folyton öntötte a hamut a levegőbe, meglehetősen egyenletesen és így felhőszakadászerűen esett a városra, addig a Mont-Pelé viharszerűen cselekedte. Azaz borzasztó lökésekkel egy-egy sűrű tömeget lött a levegőbe. Ezek a nagy, tömör, kondenzált tüzes hamutömegek egyszerre estek le a magasból. Herkulanumot s Pompéji-t inkább lassanként öntötte el a hamu-eső, amint azt a menekülő, mozgásban fennmaradt emberi maradványok is tanúsítják. St.-Pierreben azonban egyszerre érte az embereket a gyilkos pusztítás. Részben az izzó hamu, még inkább a tüzes, fojtó, azonnal megfojtó gázok.

Sőt, mi több, ezek nem is önmagukban idézték elő a halált. Hanem az a föld mélyéből igen magasba bombázott tüzes hamutömeg a maga nagy súlyával iszonyú erővel zuhant alá a városra, úgy hogy az embereket legelőször

ez ütötte le a lábukról. Hogy milyen erővel sodort ez a sűrű nehéz tüzes hamufelhő, arról az nyujt fogalmat, hogy a nem is nagyon lejtős hegyoldalon nagy szikladarabok gurultak alá és zúztak össze minden újokban álló dolgot.

Egyetlen pillanat lehetett az emberek pusztulása. Úgy, hogy ami még ugyanekkor történt, azt már senki sem érezte. Ugyanis St.-Pierre sziklás tájain vizállások, tavak voltak, vulkáni eredetű rosz vizek. Amint a tüzes tömegek ebbe értek, ott a viz azonnal gózzá vált, még pedig iszonyú robbanással. Borzasztó erővel vetette ez a gőz az egész tüzes levegőt, hamut és gázokat széjjel. Úgy, hogy a partoktól távolabb levő hajókat ezeknek a robbanásoknak a hatása érte.

A vizállások valóságos mocsarak lettek. Széleik kiszakadtak, úgy hogy a katasztrófa után úgy látszott, mintha dinamit-aknák robbantak volna ott fel.

Bővebben foglalkozik a tanulmány és közli a fényképfelvételét annak a csodálatos képződménynek, amely a kráterből kinőtt, a Mont-Pelé sziklatűjének, amelyről régebben már szóltunk is e helyütt. A keskeny, 300 méterre felnyúló, majdnem egészen függőleges falu szikla-tű egyetlen a maga nemében, ilyet még nem láttak. Az anyaga tiszta láva. Micsoda óriási nyomásnak kellett a

kráter mélyén az olvadt láva-tömegre gyakorlódni, hogy az a kihültebb részeket ily magasságokra feltolja.

Ilyet még nem láttak, legalább szabad alakulásában nem. Azonban épen ez az alakulás magyarázatát nyújtja most másutt tapasztalt vulkánjelenségeknek. Ugyanis a tenger mélyéből kitört vulkán-katasztrófánál tapasztaltak már olyat, hogy egy idő múlva, ép a kitörés helyén, lassanként sziget kezdett nőni. Ez az, ami hasonlóképen keletkezett, mint ahogy a Mont-Pelé csodálatos tűje.

HARANGSZÓ ÉS GYÁRI DUDA. A harangszó volt régente az embereknek az időjelzője. Hajnali, déli és esti harangszó után igazodtak az emberek.

Hogy változik a világ! Ma már csöndes faluhelyeken lesik még a harangszót, ahol még a harangozó is valami olyan kiváltságos féle lény. Hogy ő nem közönséges lény azt vasárnaponként most is szereti fitogtatni, amikor a tisztelendő ur a szószéken szépen beszélt.

— Ugy-e, hogy szép volt a prédikáció, — veri ilyenkor büszkén a mellét.

— Ugy mondja, mintha kelmed prédikált volna, — kötődnek véle.

— De én harangoztam ám elibe!

Ezeknek az idilli állapotoknak azonban vége, amikor

az első gyár kezdi valahol. A harangszó búsabban szól és a gyár sípszavára figyelnek az emberek. A gyári sípra, amely munkára hívja az embereket kora hajnalon; délben a szünetet jelzi, meg újra a munka kezdését és a napi fáradtság végét.

Gyári városokban mindinkább is elnémul a harangszó s vasárnapon kívül alig hangzik. Hanem a nagy túlkölésre figyelnek az emberek, az igazítja a munkások életét. Így a gyári túlkölés iránt is igények támadtak. Főleg, hogy messze hallható legyen. Aztán, hogy minek túlköl annyi gyár összevissza, egyik öt perccel korábban-későbbben és az mind boszúság.

A gyári túlkölés dolgában jelentenek most a technikai lapok egy újítást, hogy t. i. East-St-Louisban valamennyi gyár egyetlen közös óriási túlkövel jelzi az időt. Óriási mély hang, amely tizenhat kilométernyire elhangzik. Egy külön mérnököt bízták meg, hogy csinálja meg okosan. Természetesen az első feladat a pontosság volt. Ne felejttesse el semmi masiniszta az órát idejekorán kihúzni a zse-

béből, hogy itt-e a túlkölés pillanata. Tehát a legpontosabban járó óra automatikusan szólaltassa meg másodpercznyi pontossággal a túlköt. A mérnök felel érte, hogy egy fél másodperc hiba nem lesz.

A második problema a fütty hangja volt. A város békés lakói már eleve bosszankodtak, hogy micsoda kellemetlen dolog lesz, ha egy olyan veszett éles füttyülő hasít bele az emberi dobhártyába. A mérnök azonban alapos tanulmányokat tett afelől, hogy milyen hang, hogy sípol. Próbákat tett különböző hangokkal. Próbákat több hang akkordjával. Próbákat egy hang emelésével, sülyesztésével. És végül megállapodott, hogy legszebben, legkellemesebben hangzik a mély »C«.

Es ma a nagy, mély, öblös C túlköl a város fölött és azt írják, hogy a bömbölő kellemes hangú túlköt az egész East-St-Louis megszerette.

Így tűnik el a föld színéről majd lassankint a jámbor, szomorú, a túlvilági életre hívó harangszó.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő.

Szerkesztőség: Lövölde-tér 1.

Kiadja: a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Lövölde-tér 1.

A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.

Globus műintézet és kiadóvállalat részv.-társ. nyomása, Budapestén.

1934/35 12

